

Ortnamn och namnvård

7

Hans Ringstam

STANDARDISERING AV GEOGRAFISKA NAMN

Om FN:s
ortnamnsarbete

LMV-rapport 2005:1

STANDARDISERING AV GEOGRAFISKA NAMN

Om FN:s ortnamnsarbete

Hans Ringstam

Gävle 2005

LMV-Rapport 2005:1

nr 7 i skriftserien Ortnamn och namnvård

© Lantmäteriet

Illustrationer: Bo Bergstöm, Örebro

Grafisk utformning: Muriel Bjureberg, Gävle

ISSN 1103-0054

Beställs hos:

Lantmäteriet

Vaktmästeriet

801 82 GÄVLE

Fax: 026-652915

Förord

Skillnader i språk och skriftsystem, kulturella attityder m.m. har gjort, att olika namn ofta används för samma geografiska plats. Alla har vi noterat engelsmännens *Sweden* för Sverige eller *Gothenburg* för Göteborg. Namn har språkligt anpassats, helt eller delvis översatts eller på annat sätt förvanskats när de övertagits av främmande språk. På så vis har samma geografiska objekt fått flera namn, något som motverkar möjligheten till en entydig identifiering och lokalisering.

I en strävan att komma till rätta med dessa förhållanden har FN alltsedan 1960-talet aktivt arbetat med namnvård och namnplanering. Det övergripande syftet med arbetet är att så långt som möjligt uppnå internationell standardisering av det globala ortnamnsskicket, alltså en på internationell basis fastställd och enhetlig stavning av alla de namn som används för länder, städer, byar, hav, sjöar, floder, berg etc.

Verksamheten kan sägas bestå av två delar. I det överstatliga FN-arbetet sätts målen för verksamheten, erfarenheter utbyts, vägledande resolutioner antas, mellanstatliga arbetsgrupper bildas för behandling av gemensamma frågor etc. Inom de enskilda länderna sker det praktiska standardiseringsarbetet på grundval av de i FN gjorda överenskommelserna. Resultatet av arbetet avrapporteras till FN vid de återkommande mötena och konferenserna.

1973 bildades formellt FN:s expertgrupp för geografiska namn, UNGEGN, United Nations Group of Experts on Geographical Names, som sedan dess är det verkställande FN-organet för dessa frågor under ECOSOC, Economic and Social Council. De nordiska länderna deltar i UNGEGN:s arbete som Norden Division. Sverige som nation har varit representerat vid samtliga de FN-konferenser om standardisering av geografiska namn som ägt rum vart femte år alltsedan 1967.

Förutom mötesrapporter och en del uppsatser i facklitteratur har inte mycket av arbetet redovisats på svenska. I ett försök att råda bot på detta förhållande och för att på svenska informera om det viktigaste inom denna verksamhet har den här skriften kommit till. Den vänder sig till dem som vill informera sig om detta FN-arbete, hur det bedrivs och vilka resultat det hittills avkastat, men också till dem som vill öka sin kunskap om hur man skriver andra länders ortnamn.

Skriften har diskuterats inom Norden Division vid ett divisionsmöte i oktober 2003 i Helsingfors. Claes Garlén vid Svenska språknämnden har granskat innehållet i och den typografiska utformningen av terminologiordlistan. För illustrationerna svarar Bo Bergström.

Uppsala i september 2005

Hans Ringstam

Innehåll

Förord	5
Innehåll	7
1 Inledning	9
Varför standardisering?	11
Summary - Introduction	13
2 En FN-organisation för ortnamn	15
Bakgrund	15
Första konferensen	17
Övriga konferenser	18
United Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN)	18
Divisionsindelning	19
Arbetsgrupper	21
Resolutioner	22
Summary - A United Nations organisation for geographical names	23
3 Resolution 4 från Genève-konferensen 1967	25
Rekommendation A. Nationella ortnamnsmyndigheter	26
Rekommendation B. Ortnamnsinsamling	27
Rekommendation C. Principer för myndighetens handläggning av ortnamn	28
Rekommendation D. Flerspråkiga områden	29
Rekommendation E. Nationella ortnamnsförteckningar	30
Sverige i förhållande till resolutionen	31
Summary - Resolution no. I/4	33
4 Exonymer	35
Definition	35
Endonym och allonym	36
Minoritetsspråk	38
Olika bildningssätt	38
Uppkomsten av exonymer	39
FN och exonymerna	40
Exonymerna i praktiken	42
Summary - Exonyms	44

5	Överföring till latinskt alfabet	45
	Två principer	46
	Resolution I/9	47
	Ett enda latiniseringssystem	47
	Gällande system	48
	Arabiska och kinesiska	51
	Vad gäller i praktiken?	51
	Summary - Transliteration to the Latin alphabet	52
6	Namn på länder	53
	List of country names	53
	Terminology Bulletin	56
	Utrikes namnbok	57
	Statsnavne og nationalitetsord	58
	Summary - Names of countries	60
7	Terminologi	61
	Summary - Terminology	62
8	Hur skriver man utländska ortnamn?	63
	Toponymic Guidelines	64
	Kartor	65
	Ortnamnsförteckningar	66
	UNGEKN:s hemsida	67
	Norden	67
	Summary - How to write foreign geographical names?	69
	Litteratur och webbadresser	71
	FN-litteratur	71
	Konferensrapporter	71
	Rapporter från expertgruppsmöten	72
	Annan FN-litteratur	74
	Toponymic Guidelines	75
	Internationell litteratur	75
	Nordisk och nationell litteratur	76
	Nationella symposierrapporter och betänkanden	77
	Förordningar	77
	Webbadresser	78
	Förkortningslista	79
	Bilaga, Terminologiordlista	81

1 Inledning

I den upplaga av Roths skolatlas som användes i den svenska skolundervisningen på 1950-talet hade den del av Nordsjön, som går in mot Sverige mellan Danmark och Norge, namnet *Skagerack*. Motsvarande namn stavades i Danmark *Skagerrak* och i Norge *Skagerak*. På FN:s andra konferens om standardisering av geografiska namn i London 1972 kunde dock Norge rapportera, att de tre länderna enats om en gemensam stavning, nämligen *Skagerrak*. Exemplet kom att ligga till grund för en resolution med innebörden, att länder som har ett gemensamt geografiskt objekt skall bemöda sig om att nå enighet i fråga om namnet på detta.

Namnet *Skagerrak* hade därmed standardiserats av de tre länderna. Termen *standardisera* ansluter sig till det ord som numer används på engelska i detta sammanhang, nämligen *standardize*. Det kan översättas med *normalisera* eller *likrikta*. Substantivet *standardisering* motsvaras av det engelska *standardization*, en term som efterträtt *normalization*. Vad menas då med *standardisering* i detta fall?

Enligt FN:s terminologordlista (se bilaga) innebär *standardisering* av ortnamn

beslut av en namnmyndighet angående ett eller flera namn och dessas syftning, innefattande namnens skriftliga form och förutsättningarna för deras användning.

I svensk terminologi brukar hellre ordet *fastställa* användas när det gäller namn, då med samma innebörd som *standardisera*, och termen *ortnamn* användas i stället för *geografiskt namn*. Att fastställa ortnamn brukar i de nordiska länderna anses ingå i vad som övergripande betecknas som *ortnamnsvård*. Olika faktorer beaktas vid sådana fastställelsebeslut, som att namnen skall vara funktionella, språkligt korrekta samt lätta att skriva, läsa och uttala. Kulturhistoriska aspekter vägs in genom att man värnar om hävdvunna ortnamn och dessas fortsatta användning så långt som möjligt.

En behörig myndighet skall alltså fastställa ortnamnen, som därigenom blir bestämda till sin skriftliga form och sin syftning. Fastställandet kan också inbegripa frågan om namnens användning. Här följer ett exempel.

Enligt *förordningen (1995:1418) med instruktion för det statliga lantmäteriet* har Lantmäteriverket uppdraget att fastställa ortnamn i de fall, då ingen annan myndighet har den befogenheten. Därav följer, att Lantmäteriverket är den behöriga myndigheten att t.ex. fastställa namn på tätorter som avgränsas av Statistiska centralbyrån. Lantmäteriverket som behörig ortnamnsmyndighet har därför beslutat, att en år 2000 statistiskt definierad tätort i Uppsalas västra utkant skall heta *Håga*. Det gamla namnet *Håga*, som beslutades i viss konkurrens med den sentida konstruktionen *Hågaby*, fastställdes därmed, och namnet skulle primärt användas i samband med Statistiska centralbyråns tätortsredovisning.

Fallet *Håga* gäller ett inhemskt ortnamn och är ett exempel på *nationell standardisering*. *Skagerrak* däremot ger ett prov på *internationell standardisering*, även om det inte är bra som typfall. Det är snarare ett exempel på hur man löste frågan om namnet på ett objekt gemensamt för flera nationer. Den internationella standardiseringen handlar normalt om, att ett enskilt lands nationellt fastställda namn godkänns av övriga länder. Det bakomliggande nationella standardiseringsarbetet inrymmer förutom själva namnbesluten även andra åtgärder, som att en ortnamnsmyndighet definierats, att de fastställda ortnamnen publiceras i kartor, ortnamnsförteckningar och webbanslutna ortnamnsdatabaser, att i tillämpliga fall system för överföring från icke-latinsk till latinsk skrift utformas, att riktlinjer för användningen av s.k. exonymer antas m.m. Man kan uttrycka saken så, att *internationell namnstandardisering är en funktion av nationell standardisering och andra nationella åtgärder på*

grundval av internationella överenskommelser i FN:s regi (jfr internationell standardisering av ortnamn i terminologordlistan).

Standardiseringen av ortnamn tar främst sikte på namnens skriftliga form. Även om det finns en vinst i att ett namn alltid uttalas på samma sätt, oavsett den talandes språkliga hemvist, är det den skriftliga formen av namnet som standardiseringsarbetet gäller. Även i en svensk text bör man t.ex. skriva *Nice*, vilket är det fastställda namnet på denna franska stad. Om vi i Sverige uttalar slut-s i namnet *Paris* anses detta däremot inte vara något brott mot den internationella standardiseringen, trots att detta s är stumt i franskt uttal.

Varför standardisering?

Varför arbetas det då med standardisering av ortnamn nationellt och internationellt, och dessutom på högsta internationella nivå?

Redan 1875 införde *The Universal Postal Union* former med latinsk skrift för namnen på världens postkontor. Det är lätt att förstå, att unika och funktionella namn är en förutsättning för att postgången skall fungera väl, såväl inom som mellan länder. I internationella kontakter och skrivelser, i massmedier, i internationell litteratur etc. är det likaså av avgörande betydelse, att de ortnamn som används är begripliga. Om en nordbo i en engelskspråkig text ser namnet *Ore Mountain* eller *Black Forest* kan det vara oklart vad som avses. Var ligger *Ore Mountain*, eller avses med *Ore Mountain* det tyska *Erzgebirge* eller det svenska *Malmberget*? Är *Black Forest* detsamma som *Schwarzwald*?

Exemplen skulle kunna mångfaldigas. Var och en förstår dock, att ett enhetligt och entydigt språkbruk vid användningen av ortnamn i högsta grad befrämjar den internationella förståelsen och kommunikationen.

I den praktiska användningen av ortnamn finns de största svårigheterna av olika anledningar just internationellt. Här följer några exempel:

► ***Olika objekt har samma namn***

Ex.: *Washington* (namn på USA:s huvudstad men också namn på en delstat i västra USA); I Sverige t.ex. sockennamnet *Öja* (inom respektive Eskilstuna, Gotlands, Växjö och Ystads kommuner)

- ▶ *Samma objekt har olika namn*

Ex.: *Genève, Genf, Ginevra* (beroende på flerspråkighet inom landet), *Ceylon, Sri Lanka* (beroende på historiska processer), *Elfenbenskusten, Côte d'Ivoire, Ivory Coast* (beroende på översättningar), *Donau, Dunaj, Duna, Dunav, Dunârêa* (beroende på nations- och språkområdestillhörighet)

- ▶ *Namn i andra språkområden har anpassats till det egna språket och blivit s.k. exonymer*

Ex: fr. *Florence* för it. *Firenze*, fi. *Ångermanjoki* för sv. *Ångermanälv*, sp. *Estocolmo* för sv. *Stockholm*

- ▶ *Olika språk använder olika skriftsystem*

Ex.: *amhariska, arabiska, kinesiska, grekiska, japanska, kyrilliska, thai etc.*

Det är frågor av detta slag som FN:s expertgrupp för geografiska namn, *The United Nations Group of Experts on Geographical Names, UNGEGN*, arbetat med sedan 1960-talet. UNGEGN utgör ett av sju expertorgan under *Ekonomiska och sociala rådet (Economic and Social Council, ECOSOC)*. Det är utifrån sin sammansättning ett auktoritativt organ, vars möjlighet att få sina uppställda mål förverkligade dock till stor del ligger i efterlevnaden av resolutionerna. Dessa antas av FN:s medlemsländer vid de särskilda konferenser om standardisering av geografiska namn som hålls vart femte år. Resolutionerna innehåller rekommendationer som kan sägas vara standarder på högsta nivå. En sådan resolution från 1972 har t.ex. utgjort ett viktigt stöd vid utformningen av principerna för att fastställa ortnamn inom minoritetsspråksområdena i Sverige.

Från och med den första konferensen om geografiska namn 1967 i Genève har Sverige deltagit i detta FN-arbete. De följande kapitlen informerar om de viktigaste resultaten av detta.

Summary - Introduction

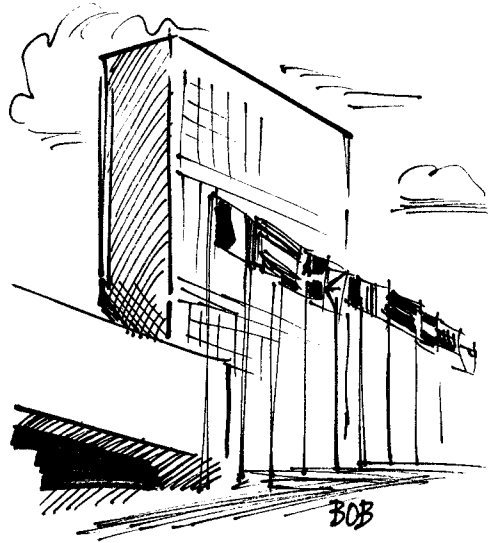
There are several factors, which complicate the global use of geographical names, such as differences in language and writing systems, use of exonyms, and more. Unique and functional place names are of great importance for well-functioning international communications.

The United Nations has been engaged in international standardization of geographical names since the 1960s, mainly through its expert group, *The United Nations Group of Experts on Geographical Names, UNGEGN*, which is one of seven expert bodies under *The Economic and Social Council, (ECOSOC)*. International standardization is based on national standardization of geographical names and on other national measures based on international agreements under the auspices of the United Nations. A competent authority, with the formal responsibility for matters relating to geographical names, shall be responsible for the national standardization and establishment of the spelling and denotation of geographical names.

In the Nordic countries, the standardization of geographical names is normally considered to be a part of what, in general terms, is known as place-name preservation. Sweden has participated in the UN programme since the first conference on geographical names, which was held in Geneva in 1967. This publication describes the most significant components of this work.

2 En FN-organisation för ortnamn

Bakgrund

Behovet av en internationell standardisering av ortnamn diskuterades redan under 1800-talet. Det var dock inom FN som sådana diskussioner ledde till mer konkreta åtgärder vid mitten av 1900-talet. I enlighet med resolution 131 (vi) i ECOSOC (*Economic and Social Council*) sammankallades ett expertmöte 1949, där frågan om geografiska namn diskuterades. Ämnet behandlades sedan på ett kartografiskt expertmöte i dåvarande Belgiska Kongo (nuvarande Congo) 1953 men framförallt i ECOSOC 1953, 1956 och 1959.

Enligt en resolution i ECOSOC i april 1953 tog generalsekreteraren kontakt med FN:s medlemsländer och olika internationella organisationer för synpunkter. Generalsekreterarens svar på ECOSOC:s resolution kom att bygga på svaren från 23 länder samt från några internationella organisationer såsom internationella teleunionen (ITU), världspostföreningen (UPU) och internationella luftfartsorganisationen (ICAO). Till detta kom synpunkter från några kartografiska konferenser.

De flesta tillfrågade hade varit positiva till en standardisering av kartornas namnformer. Den svenska regeringen hade t.ex. funnit, att det rådde stor oreda vid stavningen av ortnamn. Namn på platser hade ofta olika form i skilda språk, och ibland överensstämde inget av dessa med den lokalt använda namnformen. Det skulle därför vara ett stort värde, inte bara för kartografin utan även för förståelsen mellan olika språkgrupper, om en internationell standard kunde utvecklas och vinna allmänt erkännande. Flera länder hade också stött förslaget om att varje ortnamn så långt som möjligt skulle skrivas i enlighet med sin lokala form. En ytterligare åsikt hade varit, att varje land borde sträva efter att standardisera sina inhemska ortnamn.

Dessa synpunkter ingick i generalsekreterarens rapport, vilken behandlades i ECOSOC i april 1956. Resultatet där blev, att FN:s kartografiska byrå skulle föreslå lämpliga metoder för ett standardiseringsarbete. ECOSOC antog också en resolution med innebörden, att generalsekreteraren i samarbete med internationella organisationer och experter skulle utforma riktlinjer för ett program för maximal internationell likformighet vid skrivningen av ortnamn. Programmet skulle läggas fram för FN:s medlemsländer och för olika specialorganisationer, och synpunkterna skulle sedan återrapporteras till ECOSOC.

Enligt ECOSOC:s resolution skickade generalsekreteraren i juni 1958 ut ett utkast till program för internationell enhetlighet vid skrivningen av ortnamn. Innehållet behandlade dels nationell standardisering, dels allmänna principer för transkribering och andra enskildheter i olika språk.

Programutkastet tillsammans med då erhållna svar diskuterades vid FN:s regionala kartografiska konferens för Asien och Fjärran Östern i Tokyo 1958.

I enlighet med resolution 715 A i ECOSOC i april 1959 sammankallades sedan en expertgrupp för att bl.a. diskutera en internationell konferens angående standardisering av ortnamn. Gruppen sammanträdde i FN:s högkvarter i New York i juni-juli 1960. Gruppens slutsatser och rekommendationer sammanfattades i en rapport till ECOSOC.

På grundval av gruppens rapport beslutade ECOSOC i juli 1965 att en konferens om standardisering av geografiska namn skulle sammankallas till Genève i augusti 1967. Ett förberedande möte i ECOSOC under närvaro av den nämnda expertgruppen hölls i slutet av mars 1966. Där bestämdes bl.a. att konferensens procedurregler skulle vara desamma

som vid FN:s tekniska konferens om internationella världskartan i Bonn i augusti 1962 med ett par smärre justeringar. Fyra huvudkommittéer skulle handha vardera nationell standardisering, geografiska termer, skriftsystem respektive internationell samordning. Under varje huvudämne angavs olika undermoment. Enligt de föreslagna procedurreglerna skulle varje land vara representerat i varje kommitté och kommittéerna skulle inte sammanträda samtidigt.

Första konferensen

Den första konferensen om standardisering av geografiska namn genomfördes programenligt i Genève den 4–22 september 1967. 110 delegater från 54 länder deltog, förutom representanter för vissa internationella vetenskapliga och andra organisationer. Avdelningsdirektör Sven-Eric Lindqvist vid Rikets allmänna kartverk representerade Sverige på egen bekostnad. Även Danmark hade en representant medan Finland och Norge ställde upp med tre delegater vardera. Den goda representationen redan i inledningen av detta FN-arbete återspeglar de nordiska ländernas redan då långa erfarenhet och tradition inom ortnamnsforskningen och ortnamnsvården.

De språk som konferensen skulle använda var engelska och franska men med tolkning även till ryska och kinesiska. På förslag från Mexicos representant, ett förslag som stöddes av Spaniens delegat, antogs också spanska som konferensspråk. Engelska, franska och spanska blev därmed arbetsspråk, något som de fortfarande är, vilket innebär att dokument som lämnas in till konferenserna skall vara avfattade på ett av dessa språk. Förutom dessa tre tillkommer numera som s.k. officiella konferensspråk även ryska, kinesiska och arabiska. Vid förhandlingarna är det alltså idag möjligt att tala på något av dessa sex språk, som samtidigt inbördes simultantolkas.

Den dagordning som den första konferensen arbetade efter innehöll inledningsvis ett antal punkter med procedur- och ordningsregler. Därefter följde de fyra nämnda huvudpunkterna *nationell standardisering*, *geografiska termer*, *skriftsystem* och *internationell samverkan*. De kommande konferensernas dagordningar har byggt på denna första agenda, om än med successiva förändringar. Under nationell standardisering fanns underpunkter om flerspråkiga områden, nationella namnmyndigheter samt om ADB, ämnen som sedan levt vidare i arbetet. Ämnena geografiska termer och skriftsystem har senare kanaliserats till arbetsgrupper

(jfr nedan). Under den fjärde huvudpunkten, internationell samverkan, fanns en underpunkt om bildandet av en permanent expertgrupp för geografiska namn (jfr nedan). Något som skulle visa sig bli normalt även för efterföljande konferenser var, att ländernas och specialorganisationernas rapporter om sina egna aktiviteter tog relativt stort utrymme.

Övriga konferenser

Efter Genève-konferensen 1967 har konferenser hållits 1972 i London, 1977 i Athen, 1982 i Genève, 1987 i Montreal, 1992 i New York, 1998 i New York och 2002 i Berlin. Finland, Norge och Sverige har deltagit varje gång, medan Danmark inte varit representerat 1977, 1987 och 1998. Fyra länder har varit värdnationer för konferensen, nämligen Storbritannien 1972, Grekland 1977, Kanada 1987 och Tyskland 2002, medan konferensen övriga fyra gånger har varit förlagd till platser där FN har en permanent administration.

United Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN)

På Genève-konferensen 1967 tillsattes en *Ad Hoc Group of Experts on Geographical Names*. Mot bakgrund av den nämnda resolution 715 A i ECOSOC 1959 men även resolution 1314 från maj 1968 bildades genom beslut i ECOSOC i maj 1973 *United Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN)*. Som grund fanns också ett beslut från London-konferensen 1972 att omvandla den nämnda ad hoc-gruppen till ett permanent organ. Den övergripande uppgiften för gruppen skulle vara att främja arbetet med geografiska namn, såväl nationellt som internationellt.

UNGEGN är ett av ECOSOC:s sju expertorgan och konstitueras av representanter från de divisioner (se nedan) som FN:s medlemsländer här är indelade i. UNGEGN har i princip möten vartannat år samt i anslutning till de vart femte år genomförda konferenserna. Gruppens stadgar, *Statute and rules of procedure of the United Nations Group of Experts on Geographical Names*, diskuterades vid gruppens möten 1991 och 1992, godkändes av konferensen i New York 1992 och antogs sedan av ECOSOC 1993.

Enligt stadgarna är gruppens syften bl.a.

att påvisa betydelsen av standardisering av ortnamn, såväl nationellt som internationellt,

att underlätta tillgången på vetenskaplig och teknisk hjälp, särskilt för utvecklingsländerna,

att erbjuda möjligheter till kontakter och samarbete mellan länder samt mellan länder och internationella organisationer samt

att verka för att konferensernas resolutioner förverkligas.

Enligt stadgarna skall gruppen vara ett rådgivande organ och besluten skall ha rådgivande karaktär. Särskilt framhålls, att standardisering av ortnamn skall baseras på vetenskaplig grund.

Expertgruppen upprätthåller och samordnar också arbetet mellan konferenstillfällena och blir därmed ett arbetsorgan för konferenserna. Detta sker främst genom sekretariatet vid FN:s högkvarter i New York, genom gruppens ordförande samt genom ordförandena i arbetsgrupper och divisioner (se nedan). Vid gruppens sessioner vartannat år avrapporteras och diskuteras arbetet inom divisionerna och arbetsgrupperna. Frågor och resolutionsförslag som bör föreläggas nästa konferens behandlas.

I expertgruppen representerar varje deltagare sin division men kan även sägas representera sig själv som expert. Det är naturligt att ordföranden i varje division deltar i gruppens möten. Mer och mer har det dock blivit så, att representationsskapet utökats med personer vid sidan om divisionsordföranden. Gruppen har därmed kommit att få en konferensliknande personsammansättning, givetvis med det viktiga undantaget att deltagarna inte representerar sina enskilda länder.

Divisionsindelning

Expertgruppen skall vara sammansatt av experter från de lingvistiska/geografiska områden, *divisions*, i vilka länderna i denna verksamhet är sammanförda. Antalet divisioner var ganska länge 14 stycken men har efterhand utökats. 1987 tillkom t.ex. *East Mediterranean Division (other than Arabic)* för Israel och *Celtic Division* för Irland och 1996 *Baltic Division* för de baltiska staterna. De nordiska länderna bildar *Norden Division*.

De för närvarande 22 divisionerna förtecknas här med sina engelska namn:

Africa Central Division
Africa East Division
Africa South Division
Africa West Division
Arabic Division
Asia East Division (other than China)
Asia South-East and Pacific South-West Division
Asia South-West Division (other than Arabic)
Baltic Division
Celtic Division
China Division
Dutch- and Germanspeaking Division
East Central and South-East Europe Division
East Mediterranean Division (other than Arabic)
Eastern Europe, Northern and Central Asia Division
French-speaking Division
India Division
Latin America Division
Norden Division
Romano-Hellenic Division
United Kingdom Division
United States of America/Canada Division

Varje division skall välja en expert och en suppleant till denne att leda divisionens arbete under och mellan expertgruppsmötena. Detta ordförandeskap har hittills för Nordens del alternerat mellan Norge, Sverige och Finland i femårsperioder.

Gruppindelningen grundas på geografisk-språkliga förutsättningar. För Nordens del innebär det att det geografiska området Norden har urskiljts, trots att det inrymmer så från varandra avlägsna språk som de nordiska å ena sidan och de finska och samiska å andra. Här skulle dock en annan indelning te sig onaturlig, dels med hänsyn till att de olika språkgrupperna inte har en utbredning anpassad efter nationsgränserna, dels utifrån det nära samarbete inom ortnamnsforskningen som de nordiska länderna upprätthåller sedan länge.

Det normala är, att flera länder bildar en division. Så t.ex. ingår 22 länder i *Latin America Division*. Å andra sidan består *China Division* enbart av Kina och *East Mediterranean Division (other than Arabic)* enbart av Israel. Utgångsläget är, att ett land väljer den division som passar

bäst. Det är också möjligt för ett land att ansluta sig till flera divisioner, om det i övrigt stämmer med förutsättningarna. Sydafrika räknar sig t.ex. som medlem i såväl *Dutch- and German-speaking Division* som *Africa South Division* och *United Kingdom Division*, medan Canada kan delta i arbetet i *French-speaking Division*, *Romano-Hellenic Division*, *United Kingdom Division* och *United States of America/Canada Division*.

Arbetsgrupper

För särskilda uppgifter kan arbetsgrupper tillskapas. Sådana kan nybildas för ett särskilt ändamål men skall enligt stadgarna upplösas, när de fullgjort sina uppgifter. Följande grupper fanns upptagna på agendan för expertgruppsmötet i april 2004, nämligen

Working Group on Exonyms
(exonymer)

Working Group on Romanization Systems
(latiniseringssystem)

Working Group on Country Names
(namn på länder)

Working Group on Publicity and Funding
(publicering och finansiering)

Working Group on Toponymic Data Files and Gazetteers
(ortnamnsdatabaser och ortnamnsförteckningar)

Working Group on Terminology
(terminologi)

Working Group on Training Courses in Toponymy
(utbildningsverksamhet avseende standardisering av ortnamn)

Working Group on Pronunciation
(uttal)

Working Group on Evaluation and Implementation
(utvärdering och genomförande)

Andra arbetsgrupper har antingen gått upp i de nuvarande eller avslutat sina uppdrag. Exempel på sådana inte längre existerande grupper är *Working Group on Extraterrestrial Feature Names* (namn på utomjordiska objekt) samt *Working Group on Names of Undersea and Maritime Features* (namn på undervattensobjekt och andra maritima objekt).

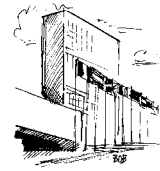
Resolutioner

Ett viktigt resultat av arbetet är de resolutioner som antas vid konferenserna. Resolutionerna är inte statsrättsligt bindande men kan liknas vid standarder på högsta nivå. Man har rätt att förvänta sig att länder, vars representanter varit med och röstat igenom en resolution, sedan också lever efter dess rekommendationer.

Redan vid den första konferensen 1967 i Genève antogs några grundläggande resolutioner, särskilt resolution 4 om nationell standardisering, som kan sägas utgöra en bas för hela arbetet (se nästa kapitel). Av särskilt intresse för de nordiska länderna har resolution 36 från konferensen i London 1972 varit (II/36). Resolutionen, som handlar om ortnamn i minoritetsspråksområden och just hänvisar till de samiska förhållandena i Norden, har kommit att få betydelse för besluten om de samiska ortnamnens officiella stavning.

Vid de fortsatta konferenserna har nya resolutioner antagits, som ofta har inneburit kompletteringar till tidigare. I några fall har resolutioner blivit omoderna. När det gäller vissa tidiga resolutioner angående t.ex. exonymer, har efterhand ett något mer realistiskt synsätt ersatt ett tidigare mer högtsträvande. I andra fall kan den tekniska utvecklingen ha sprungit ifrån tidiga ambitioner, något som kan sägas gälla resolutionerna om skrivna ortnamnsförteckningar, vilka har blivit omoderna i ortnamnsdatabasernas tidsålder. Bortsett från dessa konstateranden utgör resolutionerna de ställningstaganden på vilka hela standardiseringsarbetet vilar. Genom resolution 8 från den tredje konferensen i Athen 1977 (III/8) antogs t.ex. det kinesiska fonetiska alfabetet, *Pinyin*, som det internationella systemet för latinisering av kinesiska ortnamn. Vi bör därför idag skriva *Beijing* och inte *Peking*.

Summary - A United Nations organisation for geographical names

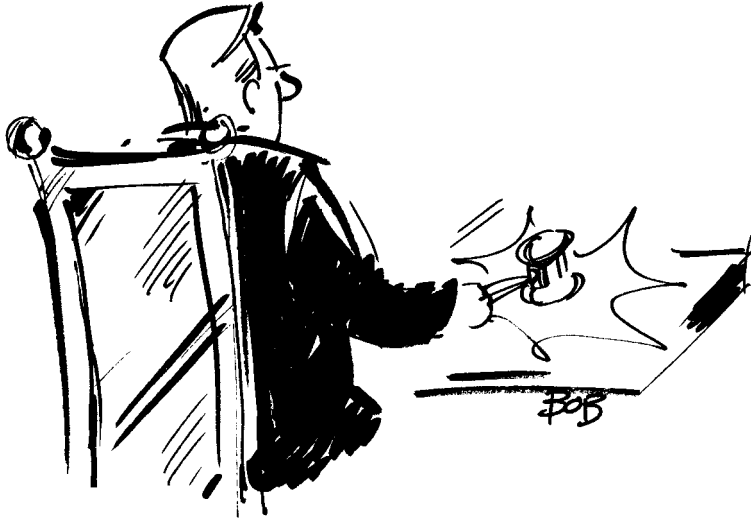
The need for international standardization of geographical names was first discussed during the 1800s and received recognition by the UN in the mid-1900s when the Secretary General invited the views of member countries concerning standardization. The replies confirmed that such a need existed.

In 1960, a group of experts was called to a meeting at the UN headquarters in New York to discuss, amongst other subjects, holding an international conference on the standardization of geographical names. The first UN conference of this type was held in Geneva in 1967. Amongst the main items in the programme were *National Standardization, Geographical Terms, Writing Systems* and *International Co-operation*. Since 1967 the conferences have, in principle, been held at five-yearly intervals. The last conference was held in Berlin in 2002.

At the Geneva conference in 1967 an *Ad Hoc Group of Experts on Geographical Names* was formed. Following amongst other things a decision taken at the London conference in 1972 the ad hoc group was given the status of a permanent body, *The United Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN)* in 1973. The group's mandate is to act as an advisory body with the task of promoting work with geographical names, both nationally and internationally. The group comprises experts from the current twenty-two linguistic/geographic divisions to which the countries belong. Every division elects an expert who is responsible for leading the work in his/her division during and between the meetings of the group of experts. The chairmanship of the Norden Division has up to now alternated, in five-yearly periods, between Finland, Norway and Sweden. In addition to the work in the divisions and at the meetings of the group of experts, working groups can be formed for special individual tasks.

An important result of this work is the resolutions that are adopted at the conferences. These resolutions are not legally binding but can be compared to high level internationally recommended standards.

3 Resolution 4 från Genèvekonferensen 1967

Förutsättningen för den internationella standardiseringen av ortnamn är den nationella standardiseringen inom respektive land. Under de åtta hittills genomförda FN-konferenserna om geografiska namn har 15 resolutioner gällt nationell standardisering. Grundläggande är resolution nummer 4 från den första konferensen i Genève 1967 (I/4), medan senare resolutioner kan sägas utgöra påbyggnader och kompletteringar till den.

I resolution I/4 konstateras att den nationella standardiseringen av ortnamn innebär ekonomiska och praktiska fördelar för de enskilda nationerna samtidigt som den tjänar som ett förarbete till den internationella standardiseringen. Konferensen anmodar vederbörande FN-myndigheter att beakta de i resolutionen uttryckta rekommendationerna och sprida kännedom om dessa till alla medlemsstater och berörda internationella organisationer.

Resolutionen innehåller rekommendationer avseende fem huvudområden, nämligen

- A. Nationella ortnamnsmyndigheter
- B. Namninsamling

C. Principer för handläggning

D. Flerspråkiga områden

E. Nationella ortnamnsförteckningar (eng. gazetteers)

Här följer resolutionens fem rekommendationer i svensk översättning.

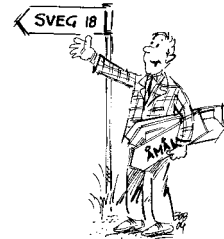
Rekommendation A. Nationella ortnamnsmyndigheter

Det rekommenderas, som ett första steg mot internationell standardisering av ortnamn, att varje land skall ha en nationell ortnamnsmyndighet

- (a) bestående av en permanent instans, eller en samordnad grupp av instanser, med instruktioner för och med klart fastställd befogenhet att standardisera ortnamn och att fastställa principerna för landets ortnamnsstandardisering, samt
- (b) med sådan ställning, sammansättning, funktion och sådana rutiner som
  - (i) sanktioneras av landets legitima regering;
  - (ii) innebär den största möjligheten till framgång i det nationella namnstandardiseringsprogrammet;
  - (iii) med hänsyn till behovet inom verksamhetsområdet verkar för att regionala och lokala organ bildas utifrån geografiska eller språkliga förhållanden;
  - (iv) beaktar de effekter dess verksamhet har för statliga myndigheter, privata organisationer och andra men också sammanjämkar sådana intressen med det för landet långsiktigt bästa;
  - (v) fullt ut utnyttjar rekognoscörer, kartografer, geografer, språkvetare samt andra experter som kan bistå myndigheten att genomföra dess arbete effektivt;
  - (vi) har arkiverings- och publiceringsrutiner som underlättar snabb och omfattande spridning av de standardiserade namnen, såväl nationellt som internationellt.

Det rekommenderas att länder som ännu inte utnyttjat rätten att fastställa sina nationella ortnamn skall göra det. Vidare rekommenderas att den berörda FN-administrationen skall hållas informerad om varje nationell ortnamnsmyndighet och dess sammansättning och funktion samt om adressen till dess sekretariat.

Rekommendation B. Ortnamnsinsamling

För varje ortnamn som skall standardiseras rekommenderas att:

- (a) fältarbete och övrigt utredningsarbete bedrivs så fullständigt som möjligt, så att information erhålls om följande förhållanden, nämligen:
  - (i) namnets skrivna och talade form jämte dess betydelse enligt de lokala invånarna;
  - (ii) stavningen i fastighetsregister och lantmäterihandlingar;
  - (iii) stavningen på moderna och äldre kartor samt i andra historiska dokument;
  - (iv) stavningen i statistiska rapporter, ortnamnsförteckningar och andra relevanta dokument av värde; samt
  - (v) den stavning som används av andra administrativa och tekniska organ;
- (b) den lokala uttalsformen av namnet spelas in och upptecknas med sådan fonetisk skrift som är godkänd av den nationella ortnamnsmyndigheten;
- (c) typ, omfattning och läge av det benämnda objektet bestäms - i det sammanhanget kan noteras att flygfoton kan erbjuda användbar tilläggsinformation - och noteras så noggrant som möjligt, och att innebörden hos namnens efterleder, som de används lokalt, klart beskrivs;
- (d) om möjligt minst två lokala, av varandra oberoende källor utnyttjas vid varje uppteckning.

Vidare rekommenderas att personal som är ansvarig för insamling av namn skall ha lämplig utbildning för att arbeta med de språkliga

problem (fonetik, grammatik och ortografi), geografiska företeelser och den terminologi som den normalt konfronteras med.

Rekommendation C. Principer för myndighetens handläggning av ortnamn

Det rekommenderas att varje ortnamnsmyndighet formulerar, preciserar och fastställer de vägledande principer och rutiner som skall gälla i den löpande verksamheten.

Dessa principer och rutiner skall täcka:

- (a) formella tillvägagångssätt i kontakten med myndigheten om förslag angående nya namn eller ändringar av namn;
- (b) faktorer som myndigheten skall beakta i sin bedömning av namnförslag, såsom:
  - (i) aktuell användning;
  - (ii) historisk bakgrund;
  - (iii) förfarande i flerspråkiga områden och i skriftlösa språk;
  - (iv) i vilken grad hybridnamn skall undvikas;
  - (v) undvikande av namnupprepning;
  - (vi) undvikande av mer än ett namn för samma objekt;
  - (vii) bestämning av varje namns exakta syftning, inklusive benämning av helheten och delarna av stora objekt;
  - (viii) uteslutning av misshagliga namn;
- (c) myndighetens tillämpade skrivregler för ortnamn;
- (d) rutiner för hur olika intressenter kan lämna synpunkter inför myndighetens beslut;
- (e) formella rutiner för delgivning av myndighetens beslut och för säkerställande av att de fastställda namnen kommer in på de nationella kartorna.

Vid tillämpningen av dessa principer rekommenderas att

- (1) onödiga namnändringar undviks;
- (2) ortnamn så långt som möjligt stavas i överensstämmelse

med gällande ortografisk praxis i det aktuella landet, med vederbörlig hänsyn till dialektformer;

- (3) formell ortnamnshandläggning inte får leda till att betydelsefulla ortnamnselement förvanskas;
- (4) där namn förekommer i olika former, t.ex. böjningsformer, ortnamnsmyndigheten tar ställning till vilken av dessa former som skall utgöra underlag för det standardiserade namnet (för substantiv som kan böjas normalt nominativformen);
- (5) i alla länder, där bestämd artikel kan ingå i ortnamn, den nationella ortnamnsmyndigheten bestämmer vilka namn som skall innehålla bestämd artikel och standardiserar dessa namn med hänsyn härtill; för språk, i vilka både bestämd och obestämd form finns för alla eller för de flesta namn rekommenderas, att standardiseringen generellt grundas på den ena eller den andra formen;
- (6) alla länder fastställer standarder för användningen av förkortningar av ortnamnselement;
- (7) varje land tänker ut ett system för hur sammansatta namn skall behandlas.

Vidare rekommenderas att namnmyndigheten ger lämplig publicitet åt dessa principer och rutiner.

Rekommendation D. Flerspråkiga områden

Det rekommenderas att i länder med mer än ett språk den nationella ortnamnsmyndigheten i förekommande fall

- (a) beslutar om ortnamnen i vart och ett av de officiella språken och i tillämpliga fall även i övriga språk;
- (b) ger klara anvisningar om jämställdhet eller prioritetsordning för de officiellt fastställda namnen;
- (c) publicerar de officiellt fastställda namnen i kartor och ortnamnsförteckningar.

Rekommendation E. Nationella ortnamnsförteckningar

Det rekommenderas att varje ortnamnsmyndighet framställer och fortlöpande ajourhåller ändamålsenliga ortnamnsförteckningar med alla fastställda ortnamn.

Det rekommenderas vidare att, som tillägg till de fastställda namnen, varje ortnamnsförteckning som ett minimum skall innehålla sådan information som är nödvändig för exakt lokalisering och identifiering av de benämnda objekten.

Särskilt rekommenderas att följande ingår:

- (a) typ av objekt som namnet syftar på;
- (b) exakt beskrivning av läge och omfattning, inbegripande om möjligt en lägespunkt för varje namngivet objekt;
- (c) komplettering till beskrivningen av delarna av ett större naturobjekt genom hänvisning till hela objektet och beträffande objekt med stor utsträckning, om nödvändigt, hänvisning till de ingående mindre delarna;
- (d) sådana uppgifter om administrativa eller regionala områden som kan anses behövliga och, om möjligt, hänvisning till karta eller sjökort där objektet återfinns;
- (e) alla officiellt standardiserade namn för ett objekt, om det är mer än ett; dessutom korshänvisningar till tidigare använda namn för samma objekt.

När en nationell ortnamnsmyndighet finner det möjligt, såväl tekniskt som ekonomiskt, kan den redovisa sådana uppgifter som namnens genus, numerus, bestämda och obestämda form, tonaccent, uttal enligt International Phonetic Association's system (IPA) samt annan sådan språklig information, som kan leda till bättre förståelse och användning av namnen såväl nationellt som internationellt.

Sverige i förhållande till resolutionen

Resolution 4 från den första FN-konferensen om standardisering av ortnamn kan betecknas som grundläggande. Den beskriver på ett ingående sätt vilka formella, praktiska och språkliga hänsyn som bör beaktas vid nationell ortnamnsstandardisering. De nordiska länderna hade redan vid tiden för resolutionens tillkomst tillämpat mycket av detta. Det gäller t.ex. rekommendation B om förfarandet vid insamling av ortnamn. Från en nordisk horisont kan möjligen tyckas, att resolutionen inte behandlar ortnamnens språkliga dimension på det självklara sätt som följer av att ortnamnen utgör ord bland andra i språket. Här kan möjligen invandrarländer med ett ungt ortnamnsskick ha satt sin prägel på texten, länder i vilka ortnamnen till stor del är tillkomna genom en medveten namngivning i samband med exploateringen och uppbyggnaden av landet. I de nordiska länderna har däremot ortnamnen under århundradena vuxit fram som ord i de inhemska språken.

Resolutionens innehåll är dock i huvudsak relevant även för de nordiska länderna. Enligt rekommendation A. Nationella ortnamnsmyndigheter (a) skall en permanent instans, eller samordnad grupp av instanser, utgöra nationell ortnamnsmyndighet. Enligt *förordningen (1995:1418) med instruktion för det statliga lantmäteriet* skall Lantmäteriverket (LMV) sörja för ett vårdat och ändamålsenligt ortnamnsskick med befogenhet att fastställa ortnamn, då någon annan inte har den befogenheten. Uttalat beslutar Lantmäteriverket om fastighetsregistrets s.k. traktnamn, dit alla bynamn hör, enligt 19 § *förordningen (2000:308) om fastighetsregister*. Till Lantmäteriverket är sedan 1985 knutet ett ortnamnsråd med uppgift att stödja verket i dess ortnamnsarbete.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) är huvudman för *lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.* Där finns sedan år 2000 en hänsynsparagraf om ortnamn, nämligen 1 kap. 4 § (*lagen 2000:265*) med föreskrifter om god ortnamnsred. Detta ger Riksantikvarieämbetet en nationell överinsenderoll när det gäller ortnamnsverksamheten.

Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI) har enligt sin instruktion (1993:654) till uppgift att samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta och ge ut material om bl.a. ortnamn. Den verksamheten fullgörs av myndighetens fyra ortnamnsarkiv och av den centralt inom myndigheten placerade namnvårdskonsulenten. I verksamheten ingår att vara remissinstans i ortnamnsfrågor och myndigheten granskar vetenskapligt alla ortnamn som sedan fastställs av Lantmäteriverket.

Lantmäteriverket, Riksantikvarieämbetet och Språk- och folkminnesinstitutet utgör tillsammans den grupp av instanser som utövar funktionen som nationell ortnamnsmyndighet i Sverige. Begreppet *nationell ortnamnsmyndighet* är dock inte explicit nämnt i någon svensk lagtext; de tre myndigheternas författningsreglerade uppgifter får leda fram till det gjorda konstaterandet. Genom att Lantmäteriet också svarar för den allmänna kartutgivningen, ajourhåller fastighetsregistret och ett ortnamnsregister, kan de fastställda ortnamnen snabbt spridas och få genomslag, jfr rekommendation A (b) (vi). Rekommendation A (b) (iii) handlar om behovet av regionala och lokala organ. Exempel på detta är i Sverige Språk- och folkminnesinstitutets organisation med bl.a. tre regionala ortnamnsarkiv. I Norge är namnkonsulenterna också exempel på regional verksamhet i rekommendationens mening.

Rekommendationerna under punkten B om ortnamnsinsamling förverkligas i Sverige främst genom ortnamnsarkivens uppteckningar av ortnamn. Dessutom har i samband med den allmänna kartläggningen sedan 1930-talet och framåt de kartografiska fältarbetarna upptecknat ortnamn. De har då haft ambitionen att höra två av varandra oberoende sagesmän, som punkten B (d) förordar, en rutin som även ortnamnsarkivens upptecknare har följt. Den svenska, och nordiska, namnstandardiseringen kan sägas på ett mer avgörande sätt utgå från fältuppteckningar än vad som förespråkas i rekommendation B, som lägger större vikt vid skriftliga källor. Rekommendationens punkt (a) (i) om att notera ett namns betydelseinnehåll enligt lokalbefolkningen torde i Sverige betraktas som mer folketymologiskt intressant än som information om namnets verkliga etymologi.

Principerna för myndighetsutövningen, rekommendation C, är för Lantmäteriverkets del detaljreglerade vad gäller ortnamnen i fastighetsregistret. I övrigt gäller interna handläggningsbeskrivningar samt på praxis grundade rutiner. Mycket vad gäller myndighetens kontakter med allmänheten regleras också av generella myndighetsföreskrifter såsom förvaltningslagen. Skrivregler för ortnamn, rekommendation C (c), har redovisats av ortnamnsrådets ledamöter i nummer 6, *God ortnamnsred*, i denna skriftserie. De angivna faktorer som myndigheten skall beakta i sin bedömning av namnförslag, rekommendation C (b), torde vara mest intressanta i en medveten namngivningsprocess som den inom kommunerna.

Punkten C (2) rekommenderar att ortnamnen så långt som möjligt skall stavas i överensstämmelse med gällande ortografisk praxis, d.v.s.

gällande rättstavningsregler. Detta uppfattas av den svenska ortnamnsmyndigheten som en självklarhet. Här kan dock konflikter uppstå med allmänheten, delvis kanske utifrån en allmän syn på namn som någonting utanför det vanliga språket, där t.ex. personnamn kan stavas hur som helst oavsett uttal. Även den svenska regeringen har i ett par olyckliga fall gjort ställningstaganden som kommit att tjäna som störande prejudikat. De fall som åsyftas är beslutet att stava *Helsingborg* språkvidrigt med *e* och att stava församlingsnamnet *Boo* osvenskt med dubbelskrivet vokaltecken.

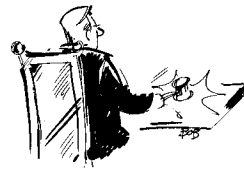
Den rekommendation som ges i C (5), att namnmyndigheten bör ta ställning till användningen av bestämd artikel, torde främst gälla språk med framförställd sådan, t.ex. arabiska (*al-Īskandariyah* = sv. Alexandria, *as-Sūdān* = sv. Sudan). I det svenska ortnamnsarbetet har denna punkt tangerats när det gäller val av form för gårdnamn av typen *Östergård(-en)*, *Storegård(-en)* etc.

De flerspråkiga områdenas ortnamn, rekommendation D, vållar särskilda svårigheter med hänsyn till ortografi (rättstavning), interna varieteter, politiska ställningstaganden m.m. Här har de lagar som gjorde finska, meänkieli (tornedalsfinska) och samiska till officiella minoritetsspråk i Sverige år 2000 hjälpt till att ge minoritetsspråksnamnen samma status som svenska ortnamn. Den svenska ortnamnsmyndighetens befogenheter täcker även ortnamnen i dessa regionala minoritetsspråk. Här kan sådana prioriteringsfrågor bli aktuella som åsyftas i rekommendation D (b).

Förutom allmänna kartor har ortnamnsförteckningar ansetts vara viktiga för spridningen av de korrekta, fastställda namnformerna, något som motiverat rekommendation E. I Sverige kan kommunikationsverkens *Svensk ortförteckning* i någon mån liknas vid en sådan förteckning men med det viktiga förbehållet, att den inte konsekvent redovisat namnens fastställda form. Med dagens teknik har de tryckta eller på annat sätt pappersbaserade ortnamnsförteckningarna kommit att ersättas av Internet-exponerade ortnamnsdatabaser.

Summary - Resolution no. I/4

During the eight UN conferences on geographical names that have been held so far, fifteen resolutions have concerned national standardization. The most fundamental of these fifteen is resolution no. 4, from the first conference in Geneva in 1967. This resolution is in five parts, which have the headings: *national names authorities*, *collection of geographical names*, *principles of office treatment of geographical names*, *multilingual areas* and *national gazetteers*.

Prior to the 1967 conference and the adoption of this resolution, the Nordic countries had already begun to implement many of these ideas. This is, for instance, the case concerning procedures for collecting names, where the Nordic standardization of names, in an even more decisive way than is prescribed in the recommendation, is based on field collection and checking. In accordance with the recommendation concerning national names authorities, the national geographical names authority should comprise either a continuing body or a co-ordinated group of bodies. In Sweden, The National Land Survey (Sw. Lantmäteriverket), The National Heritage Board (Sw. Riksantikvarieämbetet) and The Institute for Dialectology, Onomastics and Folklore Research (Sw. Språk- och folkminnesinstitutet) form the co-ordinated group, which is responsible for exercising the function of the national geographical names authority.

Detailed rules for writing geographical names have been presented by the Place-Name Advisory Board in number 6 called *God ortnamnsed* (Good Place-Name Practice) in this series of publications.

Concerning names in the minority languages, legislation, which states that from 2000 Finnish, Meänkieli (the Finnish spoken in the Torne Valley in northern Sweden) and Saami are official minority languages in Sweden, has contributed to giving names in these minority languages the same status as the Swedish names.

4 Exonymer

En sportkommentator i den svenska televisionen rapporterade vid ett tillfälle om fotbollslaget Napoli från Neapel. Att fotbollslaget har stadens namn ansåg han uppenbarligen inte räkna för lokaliseringen utan för säkerhets skull förtydligade han med stadens svenska namn. På ett motsvarande sätt kunde en fransk eller engelsk tevekommentator ha lokaliserat laget Napoli till Naples (fast med sinsemellan olika uttal av *Naples* förstås). Namn och namnformer, i detta fall *Neapel* och *Naples*, som skiljer sig från det lokalt använda namnet, brukar kallas för *exonymer*. I exemplet ovan använde alltså reportern exonymen *Neapel* som namn på orten, däremot inte som namn på fotbollslaget.

Definition

Med *exonym* avses ett ortnamn som används i ett språk, som inte talas i det område, där objektet för namnet ligger (jfr den mer fullständiga lydelsen i terminologordlistan). En *exonym* skall också skilja sig från det lokalt använda namnet.

För att ge några ytterligare exempel så är *Warsaw* den engelska exonymen för polska *Warszawa*, *Londres* den franska exonymen för engelska *London* och *Mailand* den tyska exonymen för italienska *Milano*. Exonymer kallas ibland också för *traditionella namn*, ibland åter menar man med

den termen enbart sådana exonymer som är gemensamma för flera språk. Exempel på detta är engelska *Peking* för *Beijing* och *Jerusalem* för *Yerushalayim*. Till samma grupp kan räknas *Mexico City* och *Gaza City*, som t.ex. i ett svenskspråkigt sammanhang ju bör betecknas som *staden Mexico* respektive *staden Gaza*.

Då man med latinska alfabetet återger namn, som inhemskt skrivs med någon annan skrift, anses inte den translittererade formen vara någon exonym. Förutsättningen är att man vid translitterationen följt det antagna systemet för det aktuella språket. *Moskva*, den latiniserade formen av *МОСКВА*, räknas därmed inte som någon exonym. Det gör heller inte *Beijing* för Kinas huvudstad. Formen *Beijing* erhålls nämligen om man vid latiniseringen av kinesiska följer det s.k. pinyin-systemet, som antogs av den tredje FN-konferensen för geografiska namn i Athen 1977 (resolution III/8).

Exonymer är alltså namn, som genom sin stavning eller som genom att vara ett helt annat ord skiljer sig från det inhemska namnet. I strikt mening blir därför svenskans *Lybeck* en exonym, eftersom namnet lokalt skrivs *Lübeck*. Skriftbilden motiverar dock i det fallet inte något annorlunda uttal vilket gör, att skrivningen *Lybeck* står endonymen (se nästa avsnitt) nära. Däremot räknas inte svenskans *Paris* som någon exonym, då stavningen är identisk med den franska. Att fransmännens slut-s är stumt i uttalet medan slutkonsonanten hörs i det svenska uttalet berörs inte av FN:s definition av exonym, även om den svenska uttalsformen på det viset får exonymkaraktär.

Endonym och allonym

Motsatsen till exonym är *endonym*. En endonym är den lokalt använda och nu gällande namnformen för en ort eller ett objekt, oavsett tidigare namnformer. *Göteborg* är en endonym i motsats till den engelska exonymen *Gothenburg*. *Gävle* är en endonym, medan historiska former som *gaeffla* (1432), *Geffle* (1446), *Gäffla* (1459), *Giäfle* (1463) etc. inte kan anses ha endonymstatus. Möjligen kan den senaste historiska formen fortfarande vara i bruk, t.ex. i namnet på ortens tidning, *Gefle Dagblad*, *Upsala Nya Tidning*. En sådan form, populärt benämnd 'gammalstavning', kan därmed anses vara en endonym. *Gävle* och *Uppsala* är dock i dessa fall de fastställda eller standardiserade formerna och kan betecknas som *standardiserade endonymer*. De standardiserade endonymerna framgår av redovisningen på ett lands officiella kartor.

För olika endonymer som syftar på samma objekt används termen *allonym*. En vanlig orsak till uppkomsten av allonymer är flerspråkighet. Genève ligger i ett fransktalande område av Schweiz. Odiskutabelt är därför *Genève* en endonym, alltså ett ortnamn i det officiella språk som talas i det område, där objektet är beläget. Inom FN är dock 'område' uttolkat som politiskt område och i det politiska området Schweiz är även tyska och italienska officiella språk. Då man talar tyska och pratar om *Genf* använder man därför inte någon exonym utan en annan av de tillgängliga endonymerna. Att man har fler endonymer att välja på, att det med andra ord finns allonymer, betyder inte att man bör utnyttja dessa huller om buller. Talar man franska säger man *Genève*, talar man tyska heter det *Genf*, talar man italienska blir det *Ginevra*. En engelsman borde helst säga *Genève* men använder troligen exonymen *Geneva*. I Sverige återfinner vi liknande exempel inom landets flerspråkiga områden (se exempel under avsnittet om minoritetsspråk).

I Finland gör landets officiella tvåspråkighet att ett stort antal orter har både ett svenskt och ett finskt namn, även inom enspråkigt svenska eller finska områden. Det betyder att det är lika rätt att använda den svenska endonymen som den finska. Avgörande blir vilket språk man talar eller skriver eller vilka språktalande man vänder sig till. Av detta följer att man i en svensk kontext säger *Helsingfors* och inte *Helsinki*, talar man finska blir det *Noormarkku* och inte *Norrmark*, i ett svenskspråkigt sammanhang heter det *Esbo* och inte *Espoo* och i en finsk text bör man finna *Hämeenlinna* och inte *Tavastehus*. Namnredovisningen på en karta bör på motsvarande sätt styras av den tänkta användargruppen. En karta producerad i Sverige och riktad till svensktalande bör sålunda redovisa de svenska namnen, *Björneborg* och inte *Pori*, *Tammerfors* och inte *Tampere*, *Åbo* och inte *Turku* etc. En tyngande dubbelredovisning av ortnamnen på båda språken bör ha ett klart syfte. Detta överensstämmer med de rekommendationer som de finländska språknämnderna enats om.

En särskild typ av allonymer utgörs av namnpar, där namnet uppträder i både en kort och en längre form. Exempel är *Sverige* respektive *Konungariket Sverige*, som ju båda är rätt men som används olika beroende på sammanhanget. I utlandet hittar vi paren *Frankfurt am Main* och *Frankfurt, Kingston upon Hull* och *Hull* etc.

I svenska språket är det i allmänhet inte någon konflikt mellan olika former eller olika namn för samma objekt. Konkurrerande namnformer är sällsynta och har i de få fall som finns mer karaktär av folkliga

stavningsvarianter såsom *Loo* för den fastställda formen *Lo*, *Vansäter* för *Vannsätter* etc. Inom samma språk torde det alltid vara negativt att ha fler än ett namn i omlopp för samma objekt. Ett försök från kommunen att etablera *Lidköping vid Vänern* vid sidan om *Lidköping* vann inte gehör hos den beslutande ortnamnsmyndigheten.

Minoritetsspråk

Nästan alla länder är två- eller flerspråkiga. Det medför i allmänhet att ortnamn förekommer på flera språk för ett och samma objekt. I Sverige urskiljs sedan år 2000 fem minoritetsspråk, varav samiska, finska och tornedalsfinska är territoriella minoritetsspråk. Även många svenska orter har därför fastställda namn på mer än ett språk. *Jokkmokk* är en svensk endonym medan motsvarande samiska namn på tätorten, *Dálvvadis*, också är en endonym. Andra exempel är *Abisko* och *Ábeskovvu* (sv. resp. nordsam.), *Arjeplog* och *Árjepluoŋve* (sv. resp. arjeplogssamiska), *Kalixälven* och *Gáláseatnu* (sv. resp. nordsam.) etc. Eftersom både finska och tornedalsfinska har ställning som officiella minoritetsspråk kan antalet endonymer ibland bli större, *Torneälven* (sv.), *Tornionjoki* (fi.), *Tornionväylä* (tfi.) och *Duortnoseatnu* (nordsam.). *Karesuando* (sv.) heter också *Kaaresuvanto* (fi.), *Kaaresuanto* (tfi.) och *Gárasavvon* (nordsam., som torde vara det ursprungliga namnet med efterleden *-savvon*, 'lugnvatten i å eller älv', Swedell s. 32).

Olika bildningsätt

Den finska språkforskaren och UNGEGN-delegaten Eeva Maria Närhi har på olika grunder klassificerat exonymerna. Här återges med exempel i urval hennes uppställning, där exonymerna grupperats med hänsyn till sitt språkliga bildningsätt. (Utanlandske namn i Norden s. 116 f.)

1. Översatta namn

1.1 Helt översatta namn,

t.ex. sv. *Klippiga bergen* för eng. *Rocky Mountains*
sv. *Stora Saltsjön* för eng. *Great Salt Lake*

1.2 Huvudleden översatt,

t.ex. sv. *Gardasjön* för it. *Lago di Garda*
sv. *Sundaöarna* för indones. *Kepulauan Sunda*
fi. *Ångermanjoki* för sv. *Ångermanälven*

2. Anpassade namn,
t.ex. sv. *Rom* och eng. *Rome* för it. *Roma*
eng. *Munich* och it. *Monaco di Baviera* för ty. *München*
3. Delvis anpassade, delvis översatta namn,
t.ex. no. *Rigabukta* och fi. *Riiianlahti* för lett. *Rīgas jūras līcis*
sv. *Nya Zeeland* och fr. *Nouvelle-Zélande* för eng. *New Zealand*
(*maori Aotearoa*)
4. Namn utan eller med oklar eller okänd anknytning till
endonymen,
t.ex. sv. *Dagö* för est. *Hiiumaa*
sv. *Ösel* för est. *Saaremaa*

Uppkomsten av exonymer

I sin bok *Toponymy. The Lore, Laws and Language of Geographical Names* nämner den israeliska professorn Naftali Kadmon tre huvudorsaker till uppkomsten och bruket av exonymer, nämligen den historiska anledningen, uttalsproblemet samt förhållandet att ett objekt sträcker sig över flera länder (a.a. s. 145 f.).

Den första orsaken, den historiska, syftar på den omständigheten att upptäcktsresande, koloniserare och militära erövrare har givit egna namn åt företeelser, som redan haft inhemska namn. Den tyska exonymen *Auschwitz* torde vara mer känd än den polska endonymen *Oświecim*. En exonym som *Mount Everest* har i Västvärlden helt blockerat endonymerna för motsvarande objekt, tib. *Zhomo Langma* och nep. *Sagar-matha*. I Nordamerika har ursprungsbefolkningens ortnamn ersatts av nykonstruktioner, *Vancouver Island*, *Mackenzie River* etc. i samband med att denna befolkning trängts undan. De nya namnen, som tillhör erövrarnas språk, är idag endonymer. Squamishfolkets namn på Vancouver Island, *Ilhe Ka*, har inte status som standardiserad endonym eftersom namnet inte är fastställt av den behöriga namnmyndigheten, i detta fall provinsen British Columbia. Av drygt 50 identifierade inhemska språk i Kanada har dock några officiell status i de tre territorierna i norr, Yukon Territory, Northwest Territories och Nunavut.

Den andra anledningen till användningen av exonymer är uttalsproblemet. En spanjors oförmåga att säga *s* + konsonant i början av ord tar sig uttryck i den spanska exonymen *Estocolmo* för *Stockholm*. En motsva-

rande situation råder i farsi (persiska), där initial konsonantanhopning inte accepteras. Inlånade ord där detta förekommer förses även där med en hjälpvokal, *Ostokholm*. I japanska bör konsonant följas av vokal varför samma ort på japanska heter *Sutokkuhorumu*. En fransman har svårigheter att uttala såväl holländskans *s'Gravenhage* som den enklare formen *den Haag*, så han använder exonymen *la Haye*. Västvärldens handlare i orientaliska mattor, som dels har svårt för det gutturala *g*-ljudet i persiskan, dels föredrar diftonger framför kolliderande vokaler säger *Kāshgāj* i stället för *Ghashghāi*. Andra sådana 'västliga' mattnamn, där också ett västerländskt motstånd mot tryckaccent på ordens slutstavelse gör sig gällande, är *K'irmān* i stället för *Kerm'ān*, *Ke'shān* i stället för *Kāsh'ān* och *T'ābriz* för *Tabr'iz*.

Den tredje orsaken ger sig till känna i de fall då ett geografiskt objekt sträcker sig över mer än ett land. Objektet får då ofta olika endonymer i de olika länderna, ett förhållande som ägnats speciell uppmärksamhet (jfr s. 42, resolution III/20). Det är här egentligen inte fråga om exonymer utan om olika endonymer för samma, eller olika delar av samma, objekt.

FN och exonymerna

Användningen av exonymer uppfattas inom FN som ett problem i den globala kommunikationen. Förekomsten av exonymer, som innebär att en och samma plats har flera namn, strider mot FN:s grundprincip om ett namn för ett objekt. Exonymerna utgör därmed ett hinder för den eftersträlvade enhetligheten i namnskicket. Till detta kommer, att användningen av exonyma former för det egna landets ortnamn kan uppfattas som en kränkning av rätten att bestämma om de egna ortnamnen, ja, t.o.m. som en typ av kulturell aggression. När t.ex. Turkiet presenterade en förteckning över standardiserade namn på objekt utanför Turkiet, nämligen i Egeiska havet, vid den femte konferensen 1987 (E/CONF.79/INF/58), protesterade Grekland häftigt. Japans användning av namnet *Japanska sjön* för havet mellan Japan och de koreanska staterna är ett annat exempel. De sistnämnda uppfattar namnet som en kvarleva av japansk imperialism och det har tagit mycket tid att diskutera detta problem vid olika FN-sessioner.

För att neutralisera sådana politiska och kulturella spänningar men naturligtvis främst för att främja det internationella standardiserings-

arbetet strävar FN efter en minskad användning av exonymer. Diskussionerna i detta ämne tycks ha kommit igång på allvar vid den andra konferensen om geografiska namn 1972. Resolution 29 från denna konferens (II/29) rekommenderar, att användningen av exonymer för objekt, som i sin helhet ligger inom en stat, skall minska så mycket och så snabbt som möjligt. I de fall där exonymer ändå behålls skall endonymerna också redovisas i den utsträckning som är möjlig. Resolution 20 från 1982 (IV/20) kan tyckas ta ett steg tillbaka: exonymer som ger upphov till internationella problem skall användas sparsamt och publiceras inom parentes vid det standardiserade namnet.

Resolution 13 från 1992 (VI/13) noterar att inskränkningen i bruket av exonymer sker med olika hastighet i olika länder och att allmänna och privata organisationer, andra än ortnamnsmyndigheter, spelar en stor roll i spridandet av utländska ortnamn. Resolutionen rekommenderar därför en ytterligare minskning i förekomsten av exonymer samt att de olika staterna intensifierar sina ansträngningar att tillhålla allmänna och privata organisationer såsom utbildningsanstalter, transportföretag och medier att minska användningen av exonymer i sin verksamhet. Man bör i ökad utsträckning utnyttja de standardiserade, endonyma formerna.

Av de åtta resolutioner om exonymer som antagits under åren handlar några om att i listor förteckna de i det egna landets språk använda exonymerna. Dessa listor kan sedan revideras och vara verktyg i en åtdragen exonymanvändning. Här ger dock resolution 19 från Athen-konferensen 1977 (III/19) en något tvivelaktig rekommendation. Sådana listor över exonymer skall inte uppta namn som avviker från endonymen bara genom skillnader i diakritiska tecken, skillnader i artikel, skillnader i böjningsform eller genom översättning av enbart huvudleden. Därmed skulle t.ex. *Amal* vara jämställt med *Åmål* och *Gardasjön* inte vara en exonym för *Lago di Garda*. Lättare är det väl då, åtminstone från svensk horisont, att acceptera *Sao Paulo* för *São Paulo*. I Sverige har vi aldrig framställt några förteckningar av denna typ. Det praktiska värdet torde kunna ifrågasättas, eftersom det är svårt att bedriva språkvård genom att göra förteckningar över tillåtna ord. Information och en allmänt omfattad förståelse för sakfrågan torde ge bättre resultat.

Den senaste resolutionen från Berlin-konferensen 2002 (VIII/4) rekommenderar att en arbetsgrupp för exonymer bildas mot bakgrund av en iakttagen tendens till ökad förekomst av exonymer i många länder. Arbetsgruppen skulle genom att kategorisera exonymanvändningen,

publicera uttalshandledningarna m.m. verka för den önskade restriktiviteten.

Strävan är alltså att användningen av redan etablerade exonymer skall begränsas och att tillskapandet av nya skall undvikas. För nya oberoende länder och för länder som antar nya namn rekommenderar resolution 17 från Athen-konferensen (III/17; inte medräknad bland de åtta ovan nämnda exonymresolutionerna), att namn skall användas som så nära som möjligt överensstämmer med de officiella namnen. 1991 utropades *Republica Moldova* (-do:'). Den engelska formen är *Republic of Moldova*, den franska *République de Moldavie* eller *Moldova* och den spanska *República de Moldova*. I Sverige har vi valt *Moldavien*.

Ett förhållande som tangerar frågan om exonymer är det ovan anförda, nämligen frågan om namn när ett naturobjekt sträcker sig över flera länder eller språkområden. Resolution 20 från Athen-konferensen 1977 (III/20; inte heller medräknad bland de åtta exonymresolutionerna) rekommenderar, att länder som delar på ett geografiskt objekt skall bemöda sig om att nå samförstånd om ett enda namn. Misslyckas detta skall den regeln generellt tillämpas, att varje namn som de enskilda länderna använder skall accepteras internationellt. Endast tekniska hinder, främst utrymmesbrist i småskaliga kartor, skall tillåta att man väljer det ena eller det andra namnet i ett sådant fall.

Exonymerna i praktiken

Tiden har visat att de första ambitionerna att snabbt minska användningen av exonymer har varit för optimistiska och inte har kunnat förverkligas. Praktiskt är det svårt att ersätta härdvunna ord med andra. Dessutom kan väl inarbetade exonymer sägas ingå i ett språks kulturarv, som t.ex. *Tyskland*, *Japan*, *Rom*, *Peking*, *Klippiga bergen* etc. i svenskan. Den frekventa användningen av engelska i dagens Sverige skulle annars kunna tala för *Rocky Mountains* i stället för *Klippiga bergen*, men stabiliteten i en härdvunnen exonym står tydligen emot en sådan förändring. Att använda exonymer för namn på länder, huvudstäder och stora naturobjekt, i synnerhet sådana som inte är nationellt begränsade, är idag också accepterat. Dessutom finns i sammanhanget ett psykologiskt problem, nämligen att det är andras exonymer som är mest misshagliga och svårbegripliga. I Sverige finner vi det naturligt att kalla en ö i Estland för *Dagö* och känner i allmänhet inte till det inhemska namnet *Hiiumaa*. Däremot reagerar vi gärna negativt om vi

ser det finska *Skoone* eller det tyska *Schonen* för *Skåne*, trots att dessa exonymer bara utgör språkliga anpassningar av originalordet.

En reducerad användning av exonymer är sannolikt olika kännbar i olika länder. De engelskspråkiga länderna torde t.ex. ha fler inarbetade exonymer än små länder som Finland och Sverige. Därtill kommer att engelskan ofta har tjänat som ett lingua franca och tillhandahållit s.k. traditionella namn (jfr inledningen av detta kap.). Mot den bakgrunden kunde representanten från United Kingdom vid en session säga, att de församlade delegaterna inte skulle veta vilka länder som var representerade vid mötet, om inte nationsskyltarna på konferensborden hade haft de engelska exonymerna. Just engelska exonymer har kommit att uppfattas som 'internationella'. En svensk resebyrå kan ha en turistaffisch för Grekland på vilken det står *Greece*, alltså den engelska exonymen. Att skriva den svenska exonymen *Grekland* skulle inte verka lika 'utländskt' medan den grekiska endonymen, *Ellás* eller *Elláda*, skulle riskera att inte bli förstådd.

Man kan alltså notera ett dilemma beträffande exonymerna. Å ena sidan ingår många av dessa i språken som mer eller mindre hävdvunna ord, å andra sidan motverkar deras användning den internationella uniformiteten. Önskvärt vore en större medvetenhet om de problem de skapar i ett internationellt sammanhang. Som i allt arbete som gäller dessa standardiseringsfrågor måste dock en förändring börja nationellt. Där kan en restriktivitet i användningen i första hand riktas mot sådana exonymer, som har svag hävd i språket.

Summary - Exonyms

An *exonym* is a geographical name in a language, which is not spoken in the area in which the named object lies. To be classed as an exonym the name must also differ from the local, native name. An exonym can be a fully or partially translated name, a name that is fully or partially adapted to another language or a name that has no resemblance to the original name. In this chapter three main reasons for the occurrence and use of exonyms are discussed: historical reasons, problems with pronunciation and situations where an object stretches across several countries. The latter can also be described as a situation where the object has different names, *endonyms*, in different language areas. Exonyms are sometimes also called traditional names, although, at times the term traditional name only refers to exonyms that occur in several languages.

The opposite of exonym is *endonym*, which is the name form in the language that is spoken in the area where the named object lies. Where an object has more than one endonym, the term *allonym* is used. A special type of allonym is a name pair, where the current name is used in both a long and a short form, for example, *Sweden* and *Kingdom of Sweden*.

Like many other countries, several of the Nordic countries are multilingual. For this reason there are many places in Finland that have both a Finnish and a Swedish name. This occurs even in the monolingual, Finnish or Swedish speaking, areas. In the minority language areas in Sweden there are also many places that have established names in more than one language.

In the opinion of the UN, the use of exonyms impedes global communication. In addition, their use is contrary to the UN's basic principle concerning one name for one object and thereby obstructs efforts to create international uniformity in the handling of names. In its work with international standardization the UN's goal is, therefore, to reduce the use of exonyms. Time has, however, shown that initial ambitious attempts to rapidly decrease the number of exonyms were over-optimistic and not possible to realise in the intended way. The reason would appear to be that many exonyms have become common words in a language and can be seen as part of the language's cultural heritage. To attempt to replace them with other words is practically very difficult and a restrictive use of exonyms can, therefore, initially be applied to those exonyms that are weakly supported by traditional use.

5 Överföring till latinskt alfabet

Oavsett det skriftsystem som normalt används för ett visst språk, är det vanligt att ortnamnen ändå redovisas med latinska bokstäver i många sammanhang. I småskaliga kartor och atlasar, på trafikskyltar, i tidtabeller och i destinationsangivelser på flygplatser o.s.v. skrivs ortnamnen ofta med latinsk skrift, enbart eller som komplement, även i länder som normalt inte använder det latinska alfabetet. För att få sådana translitterationer entydiga har man inom FN sökt utveckla standardiserade translitterationsnycklar för att omvandla icke-latinsk skrift till latinsk. Med stöd av resolution 9 från Genève-konferensen 1967 (I/9) finns inom FN:s expertgrupp för geografiska namn, UNGEGN, en arbetsgrupp som arbetar med detta.

Den engelska termen för att överföra ortnamn i annan skrift till latinsk är *romanization*. Som svenskt uttryck har här valts *latinisering*, även om den vanliga innebörden av verbet *latinisera* i svenskan är att ge latinsk form åt ett ord eller uttryck (t.ex. *Carolus* för *Karl*). Resultat av latinisering i den här använda betydelsen är t.ex. *Athína* från *Αθήνα* och *Vladivostok* från *Владивосток*. Sådana latiniserade former räknas inte som exonymer.

Flera krav ställs på ett fullgott latiniseringssystem.

1. Systemet skall vara *reversibelt*, d.v.s. omvämbart. Det skall alltså i princip vara möjligt att från den translittererade formen återgå till originalformen.
2. Systemet skall vara så enkelt och klart som möjligt; det skall t.ex. inte ge möjlighet till olika alternativ från samma originalform.
3. Den latiniserade formen skall vara så enkel som möjligt att skriva, läsa, minnas och lagra elektroniskt, vilket betyder ett minimum av diakritiska tecken, undvikande av svåra och ovanliga bokstavskombinationer etc.

Om dessa villkor är oförenliga kan det leda till förekomsten av två system. Det av FN rekommenderade systemet för latinisering av thai, antaget redan 1967 (en revidering av systemet antogs 2002 enl. resolution VIII/13), används i Thailand och på internationella kartografiska produkter. Det är inte reversibelt, alltså återförbart till originalformen. Det är däremot ett annat system, ISO 11940:1998, som ger varje tecken i thai en unik motsvarighet i latinska alfabetet (en enskild bokstav eller en bokstavskombination). Sådana ISO-system uppfyller däremot inte kravet på enkelhet enligt punkt 3.

Från latinisering, som bygger på *translitteration*, skall man skilja *transkription* (jfr terminologirdlistan). Vid transkription överförs ett ortnamn, som uttalas muntligt, till en skriftbild i ett annat språk än originalspråket. Det är en sorts översättning, inte av betydelsen utan av det uppfångade ljudet. Den erhållna skriftbilden blir därvid normalt inte reversibel.

Två principer

Två principer ligger till grund för arbetet med latinisering. Den ena är principen om ett enda latiniseringssystem för varje icke-latinsk skrift, kodifierad i resolution 9, *A single romanization system*, från Genève-konferensen 1967 (I/9; jfr nedan). Den andra är *the donor principle*, alltså principen att givarlandet äger rätt att utforma det latiniseringssystem, som skall användas. Denna regel har inte alltid varit självklar. Länder som är stora producenter av kartor, atlaser och ortnamnsförteckningar har ibland kämpat emot och talat för *the receiver principle*, mottagarprincipen. En sådan utgångspunkt skulle innebära att varje mottagarland

eller mottagarspråk bestämde utformningen av latiniseringssystemet för en viss icke-latinsk skrift. Man skulle då få olika latiniseringssystem för samma skrift, något som skulle motverka strävandena efter enhetlighet.

Resolution I/9

Redan den första konferensen i Genève 1967 tog upp frågan om enhetliga system för latinisering av ortnamn i språk med annan skrift. Man ville undvika att namn som fördes över till latinsk skrift fick olika utseende beroende på mottagarspråket. Den första konferensen röstade därför igenom en resolution, som generellt förespråkar standardiserade latiniseringssystem. Därefter har ytterligare fem resolutioner antagits med generella rekommendationer angående latinisering, förutom de särskilda resolutioner som reglerar varje enskilt latiniseringssystem.

Här följer i översättning resolution 9 från 1967 års FN-konferens om standardisering av geografiska namn.

Ett enda latiniseringssystem

Konferensen, inser den dubbling och hopblandning som uppkommer i och med att skilda latiniseringssystem förekommer, baserade på mottagarspråkens fonetiska struktur;

1. *Rekommenderar*, att ansträngningar görs för att nå samförstånd om ett enda latiniseringssystem för internationell användning för varje icke-latinskt alfabet eller icke-latinsk skrift, baserat på vetenskapliga principer;
2. *Rekommenderar vidare*, att en speciell arbetsgrupp under den föreslagna Förenta nationernas permanenta expertkommitté för geografiska namn tar verksam del i detta ämne i avsikt att göra en jämförande studie av de skilda latiniseringssystemen och analysera deras för- och nackdelar som medel att standardisera geografiska namn;
3. *Rekommenderar vidare*, att denna speciella arbetsgrupp överväger de synpunkter som förts fram av skilda internationella och nationella organ och söker möjligheter att för varje icke-latinskt alfabet eller icke-latinsk skrift anta ett enda latiniseringssystem för internationell användning så snart som möjligt.

Denna resolution har sedan kompletterats med andra. Enligt resolution 15 från den fjärde konferensen 1982 (IV/15) skall nya latiniseringssystem för internationellt bruk beaktas bara om givarländerna själva förverkligar systemen på sina egna kartprodukter. Dessutom skall länderna avstå från att revidera system som tidigare antagits för internationell användning.

Gällande system

Före beslut om ett nytt latiniseringssystem läggs ett resolutionsförslag om detta fram för en konferens. När resolutionen är antagen är det aktuella latiniseringssystemet FN-standard. Alltsedan 1967 har sådana resolutionsförslag lagts fram för 28 språk, som därmed fått rekommenderade system för latinisering av sina ortnamn. Det visar sig dock att flera av dessa system inte kommit till användning i praktiken. Så är fallet för Indiens officiella språk hindi samt för ett antal indiska delstatspråk (assamesiska, bengali, gujarati, kannada, malayalam, marathi, oriya, panjabi, telugu, tamil, som även talas i Singapor och Sri Lanka och urdu, som även talas i Pakistan). För dessa språk används i stället ett nationellt system, *Hunterian System*. Det rekommenderade systemet för nepali från 1972 och 1977 tycks inte heller användas utan i stället tillämpas BGN/PCGN 1964.

Följande uppställning, som bygger på dokument E/CONF.94/CRP.81, *Report on the current status of the United Nations romanization systems for geographical names*, från åttonde konferensen om standardisering av geografiska namn i Berlin 2002, visar gällande latiniseringssystem för ett antal språk. Dokumentet är utarbetat av arbetsgruppen för latiniseringssystem. För flera språk finns ännu inte något FN-sanktionerat system, t.ex. för vitryska och japanska.

I uppställningen redovisas i näst sista kolumnen den resolution där det aktuella systemet rekommenderas. Av sista kolumnen framgår andra system som kan ha internationell användning. Tecknet = indikerar att de berörda systemen mer eller mindre sammanfaller. Med nationellt system, 'nat.', avses ett system, som bara används för nationella kartografiska ändamål. BGN/PCGN syftar på system som antagits av *United States Board on Geographical Names* och *Permanent Committee on Geographical Names for British Official Use* i förening (publicerade i *Romanization Systems and Roman-Script Spelling Conventions* utgiven av *Defense Mapping Agency, USA, 1994*). IGN står för *Institut Géographique*

National i Frankrike. ISO är en förkortning för *International Organization for Standardization*. Dess system används dock normalt inte för ortnamn. DIS är en förkortning för *Draft International Standard*, alltså ett slutgiltigt förslag som ännu inte hunnit godtas som standard enligt ISO.

Språk		Land/Länder	Latiniseringssystem	
			FN	Annat
amhariska	etiopiska	Etiopien	1967 (I/17)	BGN/PCGN 1967
arabiska	perso-arabiska	Algeriet, Bahrain, Tchad, Komorerna, Djibouti, Egypten, Eritrea, Irak, Israel, Jordanien, Kuwait, Libanon, Libyen, Mauretanien, Oman, Marocko, Somalia, Saudiarabien, Qatar, Sudan, Syrien, Tunisien, Förenade Arab-emiraten, Yemen	1972 (II/8)	= BGN/PCGN 1956; I.G.N. System 1973; ISO 233:1984; ISO 233-2:1993 (förenklad translitteration)
bulgariska	kyrilliska	Bulgarien	1977 (III/10)	
dari	perso-arabiska	Afghanistan	1967 (I/13) (variant av persiska)	
grekiska	grekiska	Cypern	1987 (V/19)	= ELOT 743 = ISO 843:1997
		Grekland	1987 (V/19)	
hebreiska	hebreiska	Israel	1977 (III/13)	= BGN/PCGN 1962; ISO 259:1984; ISO 259-2:1994 ISO/DIS 259-3
japanska	sino-japanska	Japan	–	Kunrei-siki (1954) = ISO 3602:1989 Hepburn-systemet = BGN/PCGN
khmer	khmer	Kambodja	1972 (II/10)	= BGN/PCGN 1972
kinesiska	kinesiska	Kina	1977 (III/8) (Pinyin)	=BGN/PCGN 1979 = ISO 7098:1991; mod. Wade-Giles (1912)

Språk		Land/Länder	Latiniseringssystem	
			FN	Annat
koreanska	koreanska	(i allmänhet)	–	McCune-Reischauer 1939 = BGN/PCGN Yale System 1967 ISO/TR 11 941:1996
		Nordkorea	–	Nat. 1992
		Sydkorea	–	Nat. 2000
make-donska	kyrilliska	Makedonien	1977 (III/11)	= BGN/PCGN 1981
mongoliska	kyrilliska	Mongoliet	–	BGN/PCGN 1964
	mongoliska	Kina	1977 (III/8) ^{1/}	
pashto	perso-arabiska	Afghanistan	–	BGN/PCGN 1968
persiska	perso-arabiska	Iran	1967 (I/13)	= BGN/PCGN 1958
ryska	kyrilliska	Kazakstan, Kirgizistan, Vitryssland	1987 (V/18)	
		Ryssland	1987 (V/18)	BGN/PCGN 1947; ISO 9:1995
serbiska	kyrilliska	Bosnien och Herzegovina, Jugoslavien (rest-)	1977 (III/11)	
thai	thai	Thailand	1967 (I/14) 2002 (VIII/13)	= BGN/PCGN 1970; ISO 11940:1998
ukrainska	kyrilliska	Ukraina	–	Nat. 1996 BGN/PCGN 1965
vitryska	kyrilliska	Vitryssland	–	Nat. 2000; BGN/PCGN 1979

^{1/} Det kinesiska fonetiska alfabetet, Pinyin, täcker även en direkt transkribering av mongoliska, tibetanska och uighuriska.

För några språk har latinska alfabet nyligen antagits. Det gäller azerbajdzjanska, turkmeniska och uzbekiska.

Arabiska och kinesiska

Det av FN 1972 antagna systemet för latinisering av arabiska bygger på en konstruktion som godkändes av arabiska experter vid en konferens i Beirut 1971. Alla arabiskspråkiga länder har dock inte anammat systemet; redan vid resolutionens antagning var det känt att det fanns en viss oenighet bland de berörda länderna. Systemet torde användas i Irak, Kuwait, Libyen, Saudiarabien, Förenade arabemiraten och Yemen. I Syrien tycks man företrädesvis använda FN-systemet på kartor för internationellt bruk medan, liksom i Egypten och Sudan, lokala latiniseringsmönster används för nationellt bruk. Ortnamnen i Algeriet, Djibouti, Mauretanien, Marocko och Tunisien latiniseras vanligen i ett traditionellt manér som ansluter till fransk ortografi.

För latinisering av kinesiska ortnamn beslutade Athen-konferensen 1977 att anta ett kinesiskt fonetiskt alfabet, kallat *Pinyin* (resolution III/8). Resultatet kan iakttas i namn som *Beijing* i stället för *Peking* och *Mao Zedong* för det tidigare *Mao Tse-tung*. Systemet används nu i stort sett universellt i internationella kartografiska produkter. Kinesiska som är en ordskrift, logografisk skrift, har ett komplext förhållande mellan tecknen och deras uttal. Därför kan man inte från den fonetiska återgivningen otvetydigt återgå till det tecken, som varit utgångsvärde. Systemet är alltså inte reversibelt.

Vad gäller i praktiken?

De av FN antagna och rekommenderade latiniseringssystemen är alltid föreslagna av givarländerna. Därigenom har man rätt att förvänta sig, att dessa länder också är positiva till systemen och använder dessa i sina egna produkter. Att det finns undantag från detta har framgått ovan.

Då det finns ett antaget system för latinisering av en viss skrift bör den korrekta latiniseringen framgå av det aktuella landets officiella kartprodukter och ortnamnsförteckningar. Om man söker en latiniserad form av ett kinesiskt ortnamn bör man alltså gå till en kinesisk karta eller atlas. I en produkt framställd av ett lands officiella kartproducerande myndighet bör man ha rätt att förvänta sig att få de standardiserade namnformerna redovisade. På en karta gjord av ett privat företag eller gjord i ett annat land har man inte samma garanti för detta.

Då det saknas ett fastställt latiniseringssystem eller då ett land väljer att frånga det officiellt fastställda systemet blir frågan mer komplex. Redogörelsen ovan för situationen i de arabiska länderna pekar dock mot, att givarlandsprincipen även i sådana fall bör gälla. Man bör alltså även här prioritera de namnformer som redovisas av den auktoriserade myndigheten i det land, vars ortnamn man är intresserad av. Som generell regel gäller alltså, att ett lands officiella kartor är det mest relevanta källmaterialet även i de fall, då ingen FN-resolution föreligger eller då en sådan resolution av någon anledning inte kommit att följas. Principen om givarlandets företräde blir därmed tillämpbar även i dessa fall.

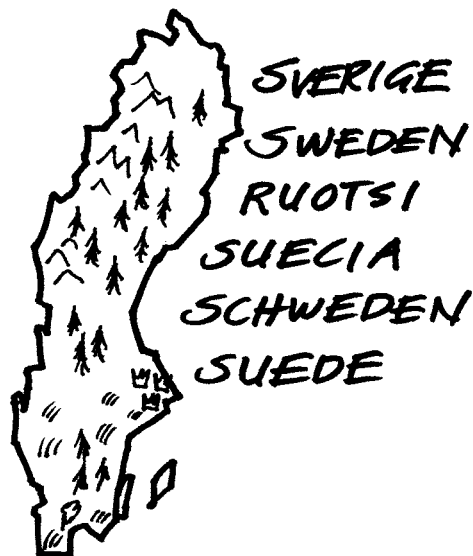
Summary - Transliteration to the Latin alphabet

The UN's work with geographical names includes, amongst other things, to establish standardized transliteration keys for transliterating names from non-Roman letters to roman. Within UNGEGN there is a working group with responsibility for this work. A fully acceptable romanization system must include the possibility of a reverse procedure i.e. Roman back to non-Roman. The system must also be as simple as possible, easy to follow and user-friendly so that the romanized form is as simple as possible to write, read, remember and store electronically.

This work is based on two main principles: firstly, that there is only one single romanization system for each non-Roman script and, secondly, that the donor principle is apply - the donor country shall have the right to develop the romanization system that will be used. Decisions regarding a romanization system are taken at a conference and when the resolution has been adopted the system becomes a UN standard. Since 1967 systems have been adopted for twenty-eight languages. Some of these systems have not, however, been put into practical use.

In this chapter there is a listing based on document E/CONF.94/CRP.81, *Report on the current status of the United Nations romanization systems for geographical names*, from the 2002 Berlin conference, which shows the applicable romanization systems for a number of languages.

6 Namn på länder

List of country names

FN:s expertgrupp för geografiska namn beslutade 1992 att tillsätta en arbetsgrupp för att fastställa de officiella formerna för ländernas namn. Gruppen började sitt arbete med att ajourföra en tidigare förteckning från 1986 och har sedan i samband med konferenser och expertgrupps-möten fortlöpande lagt fram nya versioner. Den senaste presenterades vid den 8:e konferensen om geografiska namn i Berlin 2002. Den har dokumentbenämningen E/CONF.94/CRP.11, *List of country names*, och är aktuell per den 1 juni 2002. Den innehåller namnen på de av FN urskilda oberoende staterna, totalt 192 stycken. Nedan exemplifieras tre av länderna i dokumentet.

GR

GREECE

Language	Short title	Full title
Official el Greek	Ελλάς <i>Ellás (1)</i>	Ελληνική Δημοκρατία <i>Ellinikí Dimokratía (1)</i>
English	Greece	Hellenic Republic (the)
French	Grèce (la)	République hellénique (la)
Spanish	Grecia	República Helénica (la)
NOTES	(1) Romanization in the ELOT 743 system (1982) In Dimotiki, there is another form of the nominative case: <i>Elláda</i>	

SE

SWEDEN

Language	Short title	Full title
Official sv Swedish	Sverige	Konungariket Sverige
English	Sweden	Kingdom of Sweden (the)
French	Suède (la)	Royaume de Suède (le)
Spanish	Suecia	Reino de Suecia (el)
NOTES		

Language	Short title	Full title
Official de German	Schweiz (die)	Schweizerische Eidgenossenschaft (die)
fr French	Suisse (la)	Confédération suisse (la)
it Italian	Svizzera (la)	Confederazione Svizzera (la)
English	Switzerland	Swiss Confederation (the)
French	Suisse (la)	Confédération suisse (la)
Spanish	Suiza	Confederación Suiza (la)
NOTES		

Överst till vänster står en tvåställig kod för landsnamnet enligt internationell standard ISO 3166, koder för namn på länder (*Codes for the representation of names of countries*, 5:e editionen 1997, uppdaterad genom ISO 3166/MA 2002). Centralt över tablåerna finns den engelska exonymen av landsnamnet i kortform.

I den vänstra kolumnen redovisas aktuella språk, först det eller de språk som har officiell status i det berörda landet. Därunder anges expertgruppens tre officiella arbetspråk, engelska, franska och spanska. Språknamnen är angivna på engelska, och de officiella språkens namn föregås av en tvåställig kod i små bokstäver enligt internationell standard ISO 639 (1988), koder för namn på språk (*Codes for the representation of names of languages*, ISO 639-1, 1988; ISO 639-2, 1998, rev. 2000; ISO 639-2/RA Change Notice, 08/01/2001, 20/02/2002).

Landets namn på de angivna språken anges mittför språknamnen. I kolumn 2 redovisas namnen i kortform, alltså de "vanliga" namnen,

och i kolumn 3 namnen i full form, d.v.s. de fullständiga, formella namnen. Skrivs landets namn inhemskt med någon annan skrift än latinsk redovisas landsnamnet i den skriften överst i kolumn 2 och 3 (jfr uppställningen för Grekland).

Terminology Bulletin

Att ländernas inhemska namn, endonymerna, också redovisas är i linje med de intentioner som präglar FN-arbetet med standardisering av ortnamn. FN ger nämligen också ut en annan skrift med ländernas namn. Den senaste versionen är *Terminology Bulletin No. 347/Rev.1*, (FN, New York 1997). Den publikationen tillhandahåller en förteckning i engelsk alfabetisk ordning av namnen på FN:s medlemsstater. Uppslagsordet är det "vanliga" namnet, d.v.s. namnets kortform. Därefter följer namnet i full form och sist redovisas nationalitetsadjektivet (*Swedish*) och också nationalitetssubstantivet (*a Swede*) om det skiljer sig från adjektivet. Uppgifterna ges på alla de sex FN-språken (i exemplen nedan är texten på arabiska och kinesiska utelämnad). Längst ned för varje land anges den treställiga och den tvåställiga ISO-koden på engelska för det aktuella landsnamnet samt datum för landets anslutning till FN. I denna bulletin presenteras Grekland och Sverige på följande sätt:

	Short Name	Formal Name	Adjective/Nationality
58	Greece	the Hellenic Republic	Greek
	Grèce (la)	la République hellénique	grec (fém. grecque)
	Grecia	la República Helénica	griego
	Греция	Греческая Республика	греческий; грек, (жен.) гречанка
	.....	.....	.....
	.....	.....	.....
	GR	GRC	

25 October 1945

	Short Name	Formal Name	Adjective/Nationality
165	Sweden	the Kingdom of Sweden	Swedish; a Swede
	Suède (la)	le Royaume de Suède	suédois
	Suecia	el Reino de Suecia	sueco
	Швеция	Королевство Швеция	шведский; швед
	.....	.....	.....
	.....	.....	.....
	SE	SWE	

19 November 1946

Bulletinen är främst till för FN:s arbete och innehåller regler för hur namnen i olika sammanhang skall skrivas och hanteras, t.ex. när full form skall användas, hur man förfar när man åsyftar geografiska regioner och inte stater, hur man formulerar sig när det inte finns något användbart nationalitetsadjektiv etc. En viktig skillnad mot expertgruppens *List of country names* är att någon standardiserad endonym inte finns redovisad i de fall denna inte överensstämmer med något av de sex FN-språken.

Utrikes namnbok

För namn på länder har i stort sett alla språk sina exonymer. För att hitta rätt svensk exonym för ett annat lands namn är, som framgått, inget av de nämnda FN-dokumenterna lämpligt. För ett sådant syfte får man välja någon svensk eller nordisk publikation. I Utrikesdepartementets och Sverigefinska språknämndens *Utrikes namnbok* (6:e upplagan, Stockholm 2002) redovisas avslutningsvis namn på länder med FN:s Terminology Bulletin som utgångsmaterial. Varje post innehåller namnets kortform, fullform, ISO-kod samt motsvarande nationalitetsbeteckning. Uppslagsord är den svenska exonymen för kortformen av namnet. Under den svenska redovisningen följer i tur och ordning motsvarande uppgifter på engelska, tyska, franska, spanska, finska och ryska. Urvalet av språk är alltså anpassat till svenska behov. Här följer ett par exempel.

Grekland; Republiken Grekland; GR; grek; grekisk

Greece; the Hellenic Republic; Greek; Greek

Griechenland; die Hellenische Republik; Grieche; griechisch

la Grèce; la République hellénique; Grec; grec

Grecia; la República Helénica; griego; griego

Kreikka; Kreikan tasavalta; kreikkalainen; kreikkalainen

Греция; Греческая Республика; грек, гречанка (f); греческий

Schweiz; Schweiziska edsförbundet; CH; schweizare; schweizisk

Switzerland; the Swiss Confederation; Swiss; Swiss

die Schweiz; die Schweizerische Eidgenossenschaft;

Schweizer; schweizerisch

la Suisse; la Confédération suisse; Suisse; suisse

Suiza; la Confederación Suiza; suizo; suizo

Sveitsi; Sveitsin valaliitto; sveitsiläinen; sveitsiläinen

Швейцария; Швейцарская Конфедерация; швейцарец; швейцарский

När det gäller Grekland är inget av namnen en standardiserad endonym, och inget av namnen är skrivet med det inhemska skriftsystemet. I fallet Schweiz representerar de tyska och franska alternativen två av de tre officiella endonymerna, eftersom tyska och franska tillsammans med italienska är nationella, officiella språk i Schweiz. Det framgår dock inte explicit av framställningen. (Utrikes namnbok är åtkomlig via Internet på utrikesdepartementets hemsida www.ud.se)

Statsnavne og nationalitetsord

För nordiskt bruk finns också Nordisk språksekretariats skrift nr 17, *Statsnavne og nationalitetsord* (Oslo 1994). Den innehåller en förteckning över namn på stater med tillhörande invånarbetesckningar och nationalitetsadjektiv och bygger på en förteckning från utrikesministeriet i Köpenhamn i mars 1993. Bland de självständiga staternas namn redovisas också Färöarna, Grönland, Åland och Serbien (vars status var oklar vid tidpunkten för listans utgivning). Namn och nationalitetsord redovisas på danska, norska, svenska, finska och isländska.

När bokmål och nynorska har olika former redovisas båda. För en del stater som blev självständiga vid Sovjetunionens sammanbrott anges dubbla former i den svenska spalten. Av dessa bör man använda den längre formen, *estländare*, *estländsk*, som är avledd av statsnamnet, för att ange medborgarskap. Om man däremot först och främst vill betona den etniska eller språkliga aspekten, bör man välja formerna *est* och *estnisk*. På motsvarande sätt bör *finländare* och *finländsk* användas för invånare i Finland. *Finne* och *finsk* bör avse person med finska som modersmål, medan *finlandssvensk* bör syfta på person med svenska som modersmål.

Redovisningen av Grekland och Schweiz i *Statsnavne och nationalitetsord* ser ut som följer.

Dansk	Norsk	Svensk	Finsk	Islandsk
Grækenland græker græsk	Hellas greker/grekar hellen(er)/hel- len(ar) ^{1/} hellensk, gresk ^{1/} <i>hellener, hellensk</i> osv. bare om his- toriske forhold.	Grekland grek grekisk	Kreikka kreikkalainen kreikkalainen	Grikkland , hk. Grikki, -ir grískur
Schweiz, Svejts schweizer, svejtser schweizisk, svejtsisk	Sveits sveitser/ sveitsar sveitsisk	Schweiz schweizare schweizisk	Sveitsi sveitsiläinen sveitsiläinen	Sviss , hk. Svisslendingur svissneskur

Summary - Names of countries

In 1992 the UN Group of Experts on Geographical Names took a decision to create a working group for the establishment of the official forms for country names. The group presented at the Berlin conference in 2002 a document titled E/CONF.94/CRP.11, *List of country names*, official since June 1, 2002. It contains the names of the 192 independent countries recognised by the international community. In this chapter three country names are exemplified from the document.

The UN also publishes another booklet on the subject of country names, the latest number of which is titled *Terminology Bulletin No. 347/Rev.1*. The bulletin does not, however, contain any standardized endonyms for country names that are not written in one of the six UN languages.

Approved Swedish exonyms for the names of countries are given in the Foreign Office and Sweden-Finnish Language Council publication, *Utrikes namnbok* (Official names for foreign countries). For use in the Nordic countries there is the Nordic Language Secretariat's publication no. 17, *Statsnavne og nationalitetsord* (Names of States and Nationalities).

7 Terminologi

Terminologifrågor har varit ett ämne på dagordningen alltsedan starten av FN:s arbete med ortnamnsfrågor. Vid UNGEGN:s möte i maj 1989 beslöt man att revidera och utöka en då befintlig terminologiordlista (*Glossary No. 330: Technical Terminology Employed in the Standardization of Geographical Names*). För uppgiften tillsattes en arbetsgrupp, som därefter har omarbetat ordlistan. Den finns sedan 2002 utgiven i en volym på alla de sex FN-språken, där den engelska titeln är *Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names* (United Nations, New York, 2002). Ordlistan hade då först utarbetats på engelska och sedan översatts till de övriga språken.

Listan upptar lingvistisk, geografisk och datorteknisk terminologi. Av det engelska originalets 375 uppslagsord, från *acronym* till *writing system*, är 237 definierade termer, medan 138 utgör länkar som hänvisar till andra uppslagsord. Handlingar och dokument inom FN:s standardiseringsarbete vad gäller ortnamn kan nu terminologiskt grundas på denna ordlista, som själv är ett exempel på ett standardiseringsarbete. Den kan naturligtvis användas eller tjäna som referens även utanför FN-arbetet, t.ex. inom nordisk ortnamnsverksamhet. Vid framställningen av denna skrift har den översatts till svenska och presenteras i slutet av skriften som en bilaga.

I originalets förord framhålls, att vissa skillnader kan finnas mellan de sex FN-språkens definitioner av vissa termer, liksom att de exempel som ges måste variera i viss grad mellan de olika språken. I den svenska översättningen har hänsyn tagits till motsvarande gängse svenska terminologi, och en viss anpassning av exemplen har gjorts till en tänkt svensk läsekrets. Att det är fråga om en översättning i kombination med att originalet i sig självt är inriktat på just FN:s arbete med standardisering av ortnamn präglar kanske ibland definitionerna. Det kan gälla termer som har med överföring mellan olika språk och alfabet att göra, t.ex. *latinisering*. Med detta uttryck förstås i allmänhet i svenskan att man ger latinsk form åt t.ex. ett namn, såsom *Carolus Rex* för *kung Karl*. Här avses däremot skrivningen av ett namn med latinska bokstäver i de fall då namnet normalt skrivs med annan skrift. Andra termer, som t.ex. *retranskription*, kan framstå som något konstruerade. I stort bör dock denna FN-ordlistas termer och definitioner inte komma i konflikt med använd nordisk terminologi.

Summary - Terminology

Issues concerning terminology have been on the UN's agenda since the beginning of the organisation's engagement in work with geographical names. In 2002 a glossary was published as a single volume in all six UN languages. This was the result of the work of the *Working Group on Terminology*. The English title is *Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names*. The glossary contains 375 headwords, which in the English version run from *acronym* to *writing system*.

Documents produced during the course of the UN's work with the standardization of names can now, terminologically, be based on this glossary which, in itself, is an example of standardization. In the appendix at the end of this publication the glossary, in a somewhat shortened form, is presented in a Swedish translation.

8 Hur skriver man utländska ortnamn?

Ortnamnen är i första hand ord i språket och redskap i den mänskliga kommunikationen. FN:s grundtanke är, att ju mer entydiga och standardiserade ortnamnen är, desto bättre fungerar de som kommunikationsredskap. Samtidigt liknas ibland ortnamnen vid levande fornminnen, som bär med sig upplysningar om förhållanden vid den tid då de bildades. Att ge företräde åt de inhemska namnformerna, endonymerna, innebär att man dels tillgodoser behovet av entydighet, dels beaktar namnens kulturhistoriska innehåll.

En begränsning av all ortnamnsanvändning till enbart nationellt standardiserade endonymer stöter dock på olika problem. Som framgått av de tidigare avsnitten krävs då ställningstaganden till olikheter i språk och skriftsystem, exonymer m.m. En praktisk svårighet kan också vara att komma åt just de kartor, ortnamnsförteckningar eller ortnamnsdatabaser som erfordras för att få information om de rätta namnformerna.

I kapitel 5 framhålls att man bör utgå från givarlandsprincipen, när det gäller korrekt latinisering av ortnamn i icke-latinsk skrift. Principen om givarlandets företräde kan sägas ha generell giltighet, så att den fastställda stavningen av ett ortnamn alltid bör sökas i det aktuella

landets officiella kartprodukter eller ortnamnsförteckningar. Man bör t.ex. titta på en karta framställd av den danska kartmyndigheten, *Kort- og Matrikelstyrelsen*, om man vill kontrollera hur ett danskt ortnamn stavas. Man har då rätt att utgå från att en sådan karta redovisar den standardiserade namnformen. Om FN:s ambitioner vore helt infriade idag skulle valet av karta vara egalt; namnen skulle då ha sina standardiserade former oavsett kartans ursprungsland. Bl.a. användningen av exonymer gör att en sådan situation inte råder.

Toponymic Guidelines

Vid tredje FN-konferensen om standardisering av geografiska namn i Athen 1977 blev det tydligt, att den globala variationen i språk och skrift och i beskaffenheten av geografiska namn inte var självklar för alla delegater. Dr Josef Breu, som blev UNGEGN:s ordförande i slutet på 1970-talet, initierade mot bakgrund av detta ett projekt, *Toponymic Guidelines*, som huvudsakligen riktade sig till kartografer. Senare har målgruppen vidgats till en mer allmän, internationell mottagarkrets inom förlagsvärlden. Vid UNGEGN:s 8:e session 1979 presenterade dr Breu det första exemplet på *Toponymic Guidelines* i ett 10-sidigt dokument som summerade de aktuella uppgifterna för Österrike. Dokumentet publicerades i FN:s serie *World Cartography*, vol. XVIII (1986). Även om innehållet kan variera i olika länders motsvarande dokument tjänar dessa Österrikes guidelines fortfarande som modell.

Vad innehåller då sådana anvisningar? Den fullständiga titeln är numera *Toponymic Guidelines for Map Editors and Other Editors*. Den främsta avsikten är att de skall underlätta läsandet och förståelsen av ett annat lands ortnamn. De ger därför upplysningar om det aktuella landets språkförhållanden, gällande alfabet och uttal, användning av stor och liten bokstav, förekommande förkortningar i karttext och vanliga efterleder i ortnamn. De innehåller också uppgifter om ortnamnsmyndigheten och om publicerat material med de fastställda ortnamnen, uppgifter om allmänna kartor i olika skalor, landets administrativa indelning m.m. Sammanfattningsvis kan man beteckna dem som bruksanvisningar för att bättre kunna läsa ett lands kartredovisade ortnamn.

I länder som har officiella ortnamnsmyndigheter kan dessa guidelines betraktas som handlingar med officiell status. Viktigast är dock deras praktiska användning som instrument för geografer, kartografer,

kartförlag m.fl. Det är viktigt att de ajourförs och många länder har reviderat sina guidelines både en och flera gånger.

Det har funnits långt framskridna planer att utge samtliga dokument av denna typ i en samlingsvolym. Det har dock inte skett, och många länder har istället valt att trycka och utge dem i separata volymer. Guidelines presenterade vid konferenserna är publicerade i volym II av konferensrapporterna. Ambitionen nu är att dokumenten skall läggas ut på Internet under UNGEGN:s hemsida (se nedan), vilket redan har skett i några fall.

Enligt en sammanställning från UNGEGN:s 20:e session i New York i januari 2000 (United Nations Group of Experts on Geographical Names, Twentieth Session, New York, 17-18 January 2000, Working Paper No. 6) hade följande länder då utgivit toponymic guidelines, nämligen *Australien, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Förenta staterna, Grekland, Irland, Island, Italien, Japan, Kanada, Kina, Nederländerna, Norge, Polen, Rumänien, Ryssland (som Sovjetunionen), Schweiz, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Surinam, Sverige, Sydafrika, Tjeckien, Turkiet, Tyskland, Ungern och Österrike*. Danmarks guidelines presenterades 1982 (E/CONF.77/L14), Finlands tredje version 1998 (E/CONF.91/L17), Islands 1982 (E/CONF.74/L15), Norges andra version 1998 (E/CONF.91/CRP16) och Sveriges andra version likaså 1998 (E/CONF.91/L46). Ett tilltalande exempel på utgivning är Tysklands fjärde version från 2002 (E/CONF.94/1), uppställd typografiskt i två spalter, varav den vänstra med tysk text och den högra med engelsk.

Kartor

Den fastställda stavningen av ett lands ortnamn framgår i allmänhet av namnredovisningen på kartor, framställda av landets officiella kartmyndighet. Denna myndighet bör antingen själv fungera som nationell ortnamnsmyndighet eller ha ett sådant samarbete med ortnamnsmyndigheten eller med av staten auktoriserade namngranskare som gör, att de redovisade namnformerna på sådana kartor är de nationellt standardiserade (jfr också kap. 5 sista stycket).

Särskilda svårigheter erbjuder ortnamn i språk med främmande alfabet eller skriftsystem. Ortnamn skrivna med ett annat latinskt alfabet än den egna varianten av detta torde i allmänhet vara möjliga att läsa, ev. med hjälp av någon skriven handledning, t.ex. toponymic guidelines. Om det gäller att skriftligt återge ortnamn som inhemskt

skrivs med ett annat latinskt alfabet, bör originalskriften så långt som möjligt användas. Det polska namnet *Łódź* bör således skrivas med alla diakritiska tecken medtagna även i en svensk text eller på en i Sverige producerad karta. Inom flera av de nordiska länderna har man redan fått vänja sig vid en situation med olika alfabet. I Sverige har nord-, lule- och umesamiska egna alfabet vilket gör, att dessa språks ortnamn skrivs med tecken som inte finns i det svenska latinska alfabetet, som i nordsam. *Šielmmáčorru* och *Válláščorru*. Dessa samiska ortografier är införda på de svenska allmänna kartorna.

Den moderna tekniken med fasta symboler kan ibland paradoxalt nog göra det svårt att med rimliga insatser sätta ut vissa främmande bokstavstecken. Så fick t.ex. *Liepāja* i Lettland och *Klaipėda* i Litauen vara utan sina specialtecken på den senaste versionen av Lantmäteriets Sverige-karta i 1:1 miljon.

I länder som använder annan skrift än den latinska, t.ex. arabisk, utges ofta småskaliga kartor även i versioner där ortnamnen redovisas i latiniserad form. Genom att välja kartor utgivna av den officiella kartmyndigheten torde det alltså finnas garanti för, att latiniseringen av ortnamnen är gjord enligt det av FN antagna latiniseringssystemet för den aktuella skriften.

Ortnamnsförteckningar

Förutom i kartor kan ett land redovisa sina standardiserade ortnamn i ortnamnsförteckningar eller, med en engelsk term, *gazetteers*. I början av FN:s ortnamnsarbete fanns det uttryckliga önskemål om förteckningar av denna typ (jfr rekommendation E i kapitel 3), och vissa länder lät också framställa sådana. Mest ambitiöst upplagd är på sitt sätt ortnamnsförteckningen för Österrike, gjord av den ovan nämnde dr Breu. Den har formen av en ordbok med ortnamnen som uppslagsord. Under varje uppslagsnamn finns uppgifter om uttal, typ av objekt, objektets läge etc. Andra förteckningar kan ha en typografiskt enklare utformning med kolumner för olika uppgifter om namnet, typ av objekt, geografiskt läge, administrativt läge, kartredovisning etc.

Datortekniken har gjort att ortnamnsförteckningar av detta slag numera inte tillmäts samma intresse, eftersom olika länder i ökad omfattning bygger upp ortnamnsdatabaser. Genom att göra dessa tillgängliga via Internet åstadkoms lätt en stor spridning och tillgänglighet, samtidigt

som ajourföringar är direkt avläsbara. För att kontrollera stavningen av ett främmande ortnamn, i de fall man inte har en lämplig karta tillhands, är alltså ett alternativ att söka namnet i en ortnamnsdatabas via Internet. Om man inte vet var man skall söka en viss bas kan man pröva att gå via UNGEGN:s hemsida. Visar det sig svårt att där få svar på det man söker är det möjligt att kontakta UNGEGN:s sekretariat vid FN:s permanenta administration i New York (jfr nedan).

UNGEKN:s hemsida

Via <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/ungekn.htm> når man UNGEGN:s hemsida på Internet. Förutom allmän information finns härifrån länkar till uppgifter om konferenser, resolutioner, dokument, divisionsindelning, arbetsgrupper, nationella ortnamnsmyndigheter, sökbara ortnamnsdatabaser, toponymic guidelines m.m. Här finns också e-postadresser till UNGEGN:s sekretariat, om man vill kontakta detta i någon fråga.

Norden

Inom de nordiska länderna har ortnamnsforskningens och ortnamnsvårdens långa tradition lett till utvecklade organisationer och myndighetsfunktioner inom ortnamnsverksamheten. Ländernas motiv för att bygga regelverk för det egna landets namnhantering har varit något varierande, varför även lösningarna blivit något olika.

Danmark

I Danmark fungerar *Stednavneudvalget* som nationell ortnamnsmyndighet. Detta expertorgan samverkar med kommunerna i granskningen av ortnamnen i de auktoriserade ortnamnsförteckningar, som finns utgivna. Kontroller görs och eventuella beslut om ändringar fattas i anslutning till att de allmänna kartorna revideras och utges av *Kort- og Matrikelstyrelsen*. Detta garanterar att de korrekta namnformerna kartredovisas. Ortnamnsförteckningarna är åtkomliga via *Stednavneudvalget*s och *Kort- og Matrikelstyrelsen*s hemsidor.

Finland

Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland fungerar som ett auktoritativt organ i fråga om standardisering av ortnamn. Uppgiften kommer till praktiskt uttryck genom forskningscentralens granskning av de finska, samiska och svenska ortnamnen på de officiella kartorna, som framställs av *Lantmäteriverket* i Finland. De fastställda ortnamnen är lagrade i en ortnamnsdatabas, integrerad med kartframställningen. Flerspråkigheten i Finland har gjort att de flesta orter i kustområdena och viktiga orter i inlandet har både ett finskt och ett svenskt namn. Till det kommer de samiska namnen i de norra delarna av landet.

Norge

I Norge har *Statens kartverk* ställning som nationell ortnamnsmyndighet, och verket beslutar om de flesta ortnamn. Namngranskningen sköts av *ortnamnskonsulenterna* som administreras genom *Norsk språkråd*. Konsulenterna är till antalet tolv, varav åtta arbetar med norska ortnamn (två för vardera av de fyra universitetsområdena), tre med samiska och en med finska namn. Alla konsulenter har hel- eller deltidsanställda sekreterare. Som en grund för ortnamnsarbetet i Norge ligger ortnamnslagen från 1990, och ortnamn som fastställts med stöd av lagen finns i en central ortnamnsdatabas på Statens kartverk. Genom att kartverket också är den kartproducerande myndigheten finns en garanti för, att de fastställda namnformerna blir de som redovisas på de allmänna kartorna.

Sverige

I Sverige har *Lantmäteriverket* i nära samverkan med *Språk- och folkminnesinstitutet* och *Riksantikvarieämbetet* ställning som nationell ortnamnsmyndighet. Dessutom är ett *ortnamnsråd* knutet till verket för att ge stöd och råd i principiella frågor. En hänsynsparagraf om ortnamn i kulturminneslagen från år 2000 (1 kap. 4 § *lagen 1988:950 om kulturminnen m.m.*, ändrad 2000:265) har annan bakgrund och ambition än den norska namnlagen och är mer inriktad på skydd och bevarande av ortnamn. Liksom när det gäller Statens kartverk i Norge sammanfaller Lantmäteriverkets uppgifter som ortnamnsmyndighet och kartproducerande myndighet. Under Lantmäteriverkets hemsida kan man nå verkets ortnamnsdatabas.

Ísland

Ortnamn på isländska officiella kartor standardiseras av *Landmælingar Íslands*. *Örnefnastofnun Íslands* (ortnamnsinstitutet) svarar för den vetenskapliga granskningen av namnen. Frågor om ortnamns stavning och form hänvisas dock till *Örnefnanefnd* (ortnamnskommittén), som fungerar som officiell ortnamnsmyndighet.

Summary - How to write foreign geographical names?

The UN's basic reasoning is: the lesser the unambiguity in the spelling of place names and the wider the use of standardized versions of them, the better communication systems will function. Giving priority to domestic name forms, endonyms, means that both the need for unambiguity and respect for the culture-historical values embodied in names are respected.

The donor principle implies that the established spelling of a name should always be taken from maps produced by the national mapping authority in the donor country. In cases where maps are not available, an alternative can be to look for the name in a geographical names database on the Internet. It has become increasingly common for countries to make their names databases accessible in this way.

On UNGEGN's homepage on the Internet, in addition to general information, there are also links to different documents, information about the breakdown into divisions, working groups, national geographical names authorities and more. The ambition is that toponymic guidelines in different countries will also be available on the Internet. Many countries have created this type of instructive and informative material with the aim of making it easier for users from other countries to read and understand geographical names on their maps .

Special difficulties can arise when one is confronted by geographical names written in languages that have an uncommon alphabet or writing system. However, in countries that use a non-Roman script small-scale maps are often also published in versions on which the names have been romanized.

Litteratur och webbadresser

FN-litteratur

Konferensrapporter

1:a konferensen i Genève 1967

United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. I. Report of the Conference, Geneva, 4-22 September 1967, United Nations Publication E.68.I.9 (1968), E/CONF.53/3.

United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. 2. Proceedings of the Conference and technical papers, Geneva, 4-22 September 1967, United Nations Publication E.69.I.8 (1969), E/CONF.53/4.

2:a konferensen i London 1972

Second United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. I. Report of the Conference, London, 10-31 May 1972, United Nations Publication E.74.I.2 (1974), E/CONF.61/4.

Second United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. II. Technical papers, London, 10-31 May 1972, United Nations Publication E.74.I.4 (1974), E/CONF.61/4.

3:e konferensen i Athen 1977

Third United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. I. Report of the Conference, Athens, 17 August - 7 September 1977, United Nations Publication E.79.I.7 (1979), E/CONF.69/4.

Third United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. II. Technical papers, Athens, 17 August - 7 September 1977, United Nations Publication E/F/S.86.I.21 (1981), E/CONF.69/4.

4:e konferensen i Genève 1982

Fourth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. I. Report of the Conference, Geneva, 24 August - 14 September 1982, United Nations Publication E.83.I.7 (1983), E/CONF.74/3.

Fourth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. II. Technical papers, Geneva, 24 August - 14 September 1982, United Nations Publication E/F/S.86.I.21 (1987), E/CONF.74/3/Add.1.

5:e konferensen i Montreal 1987

Fifth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. I. Report of the Conference, Montreal, 18-31 August 1987, United Nations Sales Publication E.88.I.7 (1988), E/CONF.79/5.

Fifth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. II. Technical papers, Montreal, 18-31 August 1987, United Nations Sales Publication E/F/S.90.I.21 (1991), E/CONF.79/5/Add.1.

6:e konferensen i New York 1992

Sixth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. I. Report of the Conference, New York, 25 August - 3 September 1992, United Nations Sales Publication E.93.I.23 (1993), E/CONF.85/3+ Corr.1.

Sixth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. II. Technical papers, New York, 25 August - 3 September 1992, United Nations Sales Publication E/F/S.95.I.39(1997), E/CONF.85/3/Add.1.

7:e konferensen i New York 1998

Seventh United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Vol. I. Report of the Conference, New York, 13 - 22 January 1998, United Nations Sales Publication E.98.I.18 (1998), E/CONF.91/3.

8:e konferensen i Berlin 2002

Eighth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names Report of the Conference, Berlin, 27 August- 5 September 2002, United Nations Publication Sales No. E.03.I.14 (2003), E/CONF.94/3.

Rapporter från expertgruppsmöten

Report of the Group of Experts on Geographical Names. [First Meeting], New York, 20 June - 1 July 1960, World Cartography, Vol. VII, United Nations Publication 62.I.25 (1962).

Preparatory Meeting for the United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names: Report of the Group of Experts on Geographical Names, New York, 21 March - 1 April 1966, United Nations Conference on the Standardization of

Geographical Names, Vol. I, Report of the Conference, United Nations Publication 68.I.9 (1968), E/CONF.53/3.

Report of the ad hoc Group of Experts on Geographical Names on its First Session, Geneva, 22 September 1967, published in [First] United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names, Geneva, 4-22 September 1967, Vol. I, Report of the Conference, United Nations Publication 68.I.9 (1968), E/CONF.53/3.

Report of the ad hoc Group of Experts on Geographical Names on its Second Session, New York, 10 - 20 March 1970 - Second United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names, Vol. II Technical Papers, United Nations Publication E.74.I.4 (1974).

Report of the Group of Experts on Geographical Names on its Third Session, New York, 2 - 12 February 1971 - Second United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names, Vol. II Technical Papers, United Nations Publication E.74.I.4 (1974).

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names at its Fourth Session, London, 9 May and 1 June 1972, mimeo.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names at its Fifth Session, New York, 5 - 16 March 1973, ESA/RT/C/GN/3.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Sixth Session, New York, 5 - 26 March 1975, ESA/RT/C/GN/4.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Seventh Session, Athens, Greece, 16 August and 8 September 1977, ESA/RT/C/GN/5.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Eighth Session, New York, 26 February - 9 March 1979, ESA/RT/C/GN/6.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Ninth Session, New York, 17 - 27 February 1981, ESA/RT/C/GN/7.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Tenth Session, Geneva, 23 August and 15 September 1982, ESA/RT/C/GN/8.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Eleventh Session, Geneva, 15 - 23 October 1984, ESA/RT/C/GN/9.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Twelfth Session, Geneva, 28 September - 7 October 1986, ESA/RT/C/GN/10.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Thirteenth Session, Montreal, Canada, 17 and 31 August 1987, ESA/RT/C/GN/11.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Fourteenth Session, Geneva, 17 - 26 May 1989, ESA/RT/C/GN/12.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Fifteenth Session, Geneva, 11- 19 November 1991, GEGN/15.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Sixteenth Session, New York, 24 August and 4 September 1992, GEGN/16.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Seventeenth Session, New York, 13 - 24 June 1994, GEGN/17.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Eighteenth Session, Geneva, 12 - 23 August 1996, GEGN/18.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Nineteenth Session, New York, 12 and 23 January 1998, GEGN/19.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Twentieth Session, New York, 17-28 January 2000, GEGN/20.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Twentifirst Session, Berlin, 26 August and 6 September 2002, GEGN/21.

Report of the United Nations Group of Experts on Geographical Names on the Work of its Twentisecond Session, New York, 20-29 April 2004, GEGN/22.

Annan FN-litteratur

Documents from United Nations Conferences on the Standardization of Geographical Names and sessions of the United Nations Group of Experts on Geographical Names; E/CONF.94/CRP.42, Eight United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names. Berlin 2002.

Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names; United Nations Group of Experts on Geographical Names, ST/ESA/STAT/SER/M/85, United Nations, New York 2002. United Nations Publication Sales No. M.01.XVII.7.

List of country names; United Nations Group of Experts on Geographical Names, E/CONF.94/CRP.11, Eight United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names. Berlin 2002.

National Languages of the countries of the world, their scripts, and United Nations recommendations on their romanization; Forth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names, Genève 1982, vol. II, Technical Papers. New York 1987.

Objectives and benefits of the work of UNGEGN; Working Paper no. 83, United Nations Group of Experts on Geographical Names, 17th Session. New York 1994.

Orth, Donald J., Organization and functions of a National Geographical Names Standardization Programme; a Manual; World Cartography, Volume XXI; ST/ESA/SER.L/18. United Nations 1990.

Report on the current status of the United Nations romanization systems for geographical names; E/CONF.94/CRP.81, Eight United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names. Berlin 2002.

Resolutions adopted at the seven United Nations conferences on the standardization

of geographical names (1967, 1972, 1977, 1982, 1987, 1992, 1998); E/CONF.94/INF.4, Eight United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names. Berlin 2002.

Statutes, Rules of Procedure and Resolutions on Geographical Names; United Nations Group of Experts on Geographical Names. Seoul 2002.

Terminology Bulletin No.347/Rev.1; ST/CS/SER.F/347/Rev.1. United Nations, New York 1997.

World Cartography, Volume XVIII; ST/ESA/SER.L/18. United Nations, New York 1986.

Toponymic Guidelines

Empfehlungen und Hinweise für die Schreibweise geographischer Namen; Ständiger Ausschuss für geographische Namen (StAGN). Frankfurt am Main 2002 (E/CONF.94/CRP.29, Eight United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names. Berlin 2002).

Toponymic guidelines for map and other editors, for International use: an overview of existing guidelines and UNGEGN work to date; Working Paper No. 6, United Nations Group of Experts on Geographical Names, 20th Session. New York 2000.

Toponymic guidelines for cartography – Denmark; E/CONF.77/L14, Fourth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names. Geneva 1982.

Toponymic guidelines for map editors and other editors: Finland; E/CONF.94/crp.76 och E/CONF.94/crp.76/Add. 1, Eight United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names. Berlin 2002.

Toponymic guidelines for cartography – Iceland; E/CONF.74/L.15, Fourth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names. Geneva 1982.

Toponymic Guidelines for Cartography – Norway; E/CONF.91/CRP.16, Seventh United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names. New York 1998.

Toponymic guidelines for cartography: Sweden; E/CONF.91/L.46, Seventh United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names. New York 1998.

Internationell litteratur

Breu, Josef, Geographisches namenbuch Österreichs bearbeitet nach den Empfehlung-en der Vereinten Nationen. Wien 1975.

Canadian Permanent Committee on Geographical Names, Principles and Procedures for Geographical Naming. Ottawa 1990.

Helleland, Botolv, Place-name care and standardization in the Nordic countries. ONOMA 37 (2002).

Kadmon, Naftali, Toponymy, The Lore, Laws and Language of Geographical Names. New York 2000.

Kadmon, Naftali, Luxor or Al-Uqsur – Skagerak, Skagerack or Skagerrak? The United Nations and the Standardization of Geographical Names. ONOMA 32 (1994-95).

Nilsson, Leif, Current trends in Swedish place-name standardization. ONOMA 35 (2000).

Orth, Donald J., Principles, Policies and Procedures: Domestic Geographic Names. United States Board on Geographic Names, Reston, Virginia 1987.

Raper, Peter E., National and international standardization of geographical names; i You name it. Perspectives on onomastic research. Studia Fennica Linguistica 7, Helsinki 1997.

Raper, Peter E., Introduction to standardization of geographical names. ONOMA 35 (2000).

Romanization Systems and Roman-Script Spelling Conventions, Defence Mapping Agency, USA, 1994.

Nordisk och nationell litteratur

God ortnamnsed. Ortnamn och namnvård 6, LMV-rapport 2001:4, Gävle 2001.

Helleland, Botolv, FN:s terminologiliste for geografiske namn jamført med Fagordliste for norsk namnegransking. Namn och samhälle nr 11, Uppsala 2001.

Lindqvist, Sven-Eric, Standardisering av geografiska namn inom FN. Maskinskrivet dokument i Lantmäteriverket.

Navne i Norden. NORNA-rapporter 25 (1983).

Nyström, Staffan, Ortnamnen och kulturminneslagen. Riksantikvarieämbetet 2001.

Ortnamn, namngivning och namnskick i kommunerna. Svenska kommunförbundet 1989.

Pellijeff, Gunnar, Kartornas namnformer. Provinsiellt och universellt, Publications from the department of General Linguistics No. 12, University of Umeå 1977

Rostvik, Allan, Exonymer i moderna skolatlaser I och II; två artiklar i Geografiska Notiser 1:1986 resp. 2:1986.

Statsnavne og nationalitetsord. Nordisk språksekretariats skrifter 17, Oslo 1994.

Swedell, Ulla, Finska och samiska ortnamn i Sverige. Opuscula uralica nr 4, Uppsala 2001.

Svensk ortförteckning. Postverket och Televerket, Stockholm 1980.

Svenska perspektiv på internationella ortnamn; debatt i Geografiska Notiser 1, 3 och 4:1990 samt 1:1991.

Svenskt ortnamnslexikon. Språk- och folkminnesinstitutet, Uppsala 2003.

Utrikes namnbok. Utrikesdepartementet, Stockholm 2002.

Yhteinen nimiympäristöimme. Nimistönsuunnittelijan opas. Finlands kommunförbund 1999. (Även artiklar på svenska.)

Nationella symposierapporter och betänkanden

Aktuella frågor inom ortnamnsvården; handlingar från DOVA:s och Göteborgs universitets symposium den 8-10 mars 1988, red. av Kristinn Jóhannesson, Hugo Karlsson och Bo Ralph. Göteborg 1989.

Behövs en ortnamnslag? Handlingar från ett endagssymposium i Uppsala den 20 april 1994, red. av Eva Brylla; skrifter utgivna av Ortnamnsarkivet i Uppsala, serie B. Meddelanden 10. Uppsala 1995.

Ortnamn värda att vårda; föredrag från Riksantikvarieämbetets symposium Ortnamnskultur. Riksantikvarieämbetet 1994.

Ortnamns värde och vård; SOU 1982:45.

Ortnamnsvård och ortnamnsplanering; handlingar från LMV:s symposium i Gävle 18-19.2 1982, red. av Ann-Christin Mattisson; LMV-rapport 1983:7. Gävle 1983.

Ortnamnsvård och ortnamnsplanering; handlingar från NORNA:s femte symposium på Hanaholmen 23-25.9.1977, red. av Kurt Zilliacus; NORNA-rapporter 13. Uppsala 1978.

Skyddet av kulturmiljön; SOU 1996:128.

Utanlandske namn i Norden; rapport från NORNAs tjuesjette symposium i Oslo 28-30 mai 1997, red. av Botolv Helleland og Leif Nilsson; NORNA-rapporter 68. Uppsala 1999.

Förordningar

Förordning 1993:654 med instruktion för Språk- och folkminnesinstitutet.

Förordning 1995:1418 med instruktion för det statliga lantmäteriet.

Lag 1988:950 om kulturminnen m.m.

Webbadresser

Adresserna giltiga juni 2005.

UNGEKN

<http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/ungegn.htm>

Danmark

Kort og Matrikelstyrelsen www.kms.dk

Nordisk Forskningsinstitut, www.navneforskning.dk
Afdeling for Navneforskning

Finland

Lantmäteriverket www.maanmittauslaitos.fi

Forskningscentralen för de
inhemska språken www.kotus.fi/kielitoimisto/nimisto
www.kotus.fi/svenska

Island

Landmælingar Íslands www.lmi.is

Örnefnanefnd www.ismal.hi.is/ornefnanefnd.html

Norge

Statens kartverk www.statkart.no

Statens namnekonsulentar/
Statens navnekonsulenter www.stadnamn.org
www.stedsnavn.org

Sverige

Lantmäteriverket www.lantmateriet.se

Riksantikvarieämbetet www.raa.se

Språk- och folkminnesinstitutet www.sofi.se

Förkortningslista

a.a.	anfört arbete
ADB	automatisk databehandling (tidigare: administrativ databehandling)
arab.	arabiska
BGN	United States Board on Geographical Names
DIS	Draft International Standard (slutligt, ännu ej godtaget förslag till standard enl. ISO)
da.	dansk
ECOSOC	Economic and Social Council
ELOT	Ellinikos Organismos Typopoiisis (den grekiska standardiseringsorganisationen)
eng.	engelsk
est.	estnisk
f.	och följande
FN	Förenta Nationerna
fi.	finsk
fr.	fransk
gr.	grekisk
hebr.	hebreisk
hk.	hvorugkyn (neutrum)
ICAO	International Civil Aviation Organization (FN:s fackorgan för den internationella civila luftfarten)
IGN	Institut Géographique National
IPA	International Phonetic Association's system (internationella fonetiska alfabetet)
indones.	indonesisk
isl.	isländsk
ISO	International Organization for Standardization (Internationella standardiseringsorganisationen)
ISO/MA	ISO/Maintenance Agency
ISO/RA	ISO/Registration Authority
ISO/TR	ISO/Technical Report
it.	italiensk
ITU	International Telecommunication Union (Internationella teleunionen)

jap.	japansk
kap.	kapitel, -let
kin.	kinesisk
lat.	latinsk
lett.	lettisk
LMV	Lantmäteriverket
mod.	modified (modifierad)
nat.	national (nationell)
ned.	nederländsk
nep.	nepalesisk
no.	norsk
nordsam.	nordsamisk
PCGN	Permanent Committee on Geographical Names for British Official Use
pers.	persisk
pl.	polsk
RAÄ	Riksantikvarieämbetet
rev.	revised (reviderad)
ry.	rysk
s.	sidan
sam.	samisk
SOFI	Språk- och folkminnesinstitutet
sp.	spansk
sv.	svensk
Sw.	Swedish
tfi.	tornedalsfinsk
tib.	tibetansk
turk.	turkisk
ty.	tysk
UN	United Nations
ung.	ungersk
UNGEEN	United Nations Group of Experts on Geographical Names (FN:s expertgrupp för ortnamn)
UPU	fr.: Union Postale Universelle; eng.: Universal Postal Union (Världspostföreningen)

Terminologiordlista

<p>akronym <i>acronym</i>^{1/}</p>	<p>ord bildat av en eller flera av de första bokstäverna i alla eller de viktigare enskilda orden i ett flerordigt uttryck</p> <p>Ex.: Soweto (South West Townships), SAAB (Svenska Aeroplan AB), radar (radio detection and ranging)</p>
<p>alfabet <i>alphabet</i></p>	<p>uppsättning av alla → <i>bokstäver</i> i ett språk med → <i>alfabetisk skrift</i>, försedda med namn och ordnade i särskild följd</p>
<p>alfabetisk <i>alphabetic</i></p>	<p>som hänför sig till ett → <i>alfabet</i></p>
<p>alfabetisk ordning <i>alphabetic sequence</i></p>	<p>a) den ordning i vilken → <i>bokstäverna</i> i ett → <i>alfabet</i> vanligen återges;</p> <p>b) uppgiftsmängd, förtecknad i sådan ordning</p>
<p>alfabetisk skrift <i>script, alphabetic</i></p>	<p>skrift som hör till det → <i>alfabetiska</i> → <i>skriftsystemet</i>, i vilket en enskild → <i>bokstav</i>, → <i>digraf</i> eller → <i>trigraf</i> i princip representerar ett enskilt → <i>fonem</i> eller en enskild → <i>diftong</i></p> <p>Ex.: latinsk, grekisk, kyrillisk, thailändsk, arabisk och hebreisk skrift. De två sistnämnda är → <i>defektiva skrifter</i>, d.v.s. huvudsakligen → <i>konsonantskrifter</i>.</p>
<p>alfanumerisk <i>alphanumeric</i></p>	<p>om kod eller system som består av både siffror och → <i>bokstäver</i></p> <p>Komm.: <i>Alfanumerisk</i> omfattar i en vidare bemärkelse också interpunktionstecken och matematiska och andra symboler.</p>

^{1/} Den eng. termen återges med *kursiv stil* under den svenska

allofon <i>allophone</i>	→ fon som utgör en av flera → <i>fonetiska</i> realiseringar av samma → <i>fonem</i> Ex.: ö-ljudet i öga resp. öra
allograf <i>allograph</i>	varje särskild grafisk återgivning av ett → <i>grafem</i> Ex.: ä och <i>ā</i>
allomorf <i>allomorph</i>	vart och ett av två eller flera skilda → <i>fonologiska</i> uttryck för ett givet → <i>morfem</i> Ex.: <i>en</i> i 'stolen' och <i>n</i> i 'möbeln' är allomorfer av morfemet för bestämd form, utrum, singularis.
allonym <i>allonym,</i> <i>variant name,</i> <i>toponym, variant</i>	vart och ett av två eller flera → <i>ortnamn</i> , använda som beteckning för samma → <i>topografiska objekt</i> Ex.: <i>Hull</i> och <i>Kingston upon Hull</i> ; <i>Storvätteshågra</i> och <i>Gealta</i>
alternativnamn <i>name, alternative</i>	se → <i>allonym</i>
antroponym <i>anthroponym</i>	personnamn Ex.: <i>Alfred</i> , ' <i>Alī</i> ', <i>Andersson</i>
appellativ <i>noun, common</i>	ord som betecknar var och en i en viss grupp av varelser, lokaler eller saker Ex.: <i>hund, stad, bil</i> Motsats: <i>ämneshamn</i> (<i>guld, mjöl</i>), <i>abstrakta ord</i> (<i>känsla, hunger</i>) och <i>egennamn</i> (<i>Uppsala</i>)
artikel <i>article</i>	→ <i>morfem</i> som tydliggör den (vanligen) bestämda formen hos ett substantiv och ibland dess genus, numerus och kasus Ex.: eng. <i>the</i> , sp. <i>el, la, los, las</i> , fr. <i>le, la, les</i> , arab. <i>al</i> , hebr. <i>ha-</i> , sv. <i>-en, -et, -na</i> (även <i>obestämd artikel</i> , sv. <i>en, ett</i>)

artikulation <i>articulation</i>	fysiologiska rörelser vid modifieringen av en luftström för att åstadkomma talljud i resonansområdet ovanför struphuvudet
bestämningsled <i>specific element</i>	den del av ett sammansatt → <i>ortnamn</i> , som inte utgör → <i>huvudleden</i> och som särskiljer namnet från andra objekt av samma typ Komm.: Elementet kan innehålla → <i>artikel</i> och/eller andra språkliga element. Ex.: <i>Port Elizabeth</i> , <i>Rio Negro</i> , <i>Cape of Good Hope</i> , <i>Fyrisån</i>
bokstav <i>letter</i>	grafisk symbol som utgör en enhet i ett → <i>alfabet</i> , jfr → <i>skrivtecken</i>
defektiv alfabetisk skrift <i>script, defective alphabetic</i>	→ <i>alfabetisk skrift</i> , i vilken bokstäverna uteslutande eller till övervägande del representerar → <i>konsonanter</i> , medan → <i>vokaler</i> uteslutande eller främst representeras av icke bokstavslika → <i>markörer</i> i form av punkter eller streck, ovanför, under eller bland de → <i>konsonantbetecknande bokstäverna</i> Ex.: arab. skrift, hebr. skrift, jfr också → <i>vokalmarkör</i>
diakritiskt tecken <i>diacritic; sign, diacritical</i>	tecken, vanligen litet, placerat ovanför, under eller på en → <i>bokstav</i> i syfte att förändra uttalsvärdet hos originalbokstaven eller för att ange uttal, t.ex. betoning, eller för att skilja två ord Ex: ty. och sv. <i>ä, ö</i> , nordsam. <i>č, š</i> , pl. <i>ł</i> , fr. <i>où</i> (var) i motsats till <i>ou</i> (eller); jfr också → <i>vokalmarkör</i>
dialekt <i>dialect</i>	regionalt eller socialt särpräglad varietet av ett → <i>språk</i> , karakteriserad och identifierad genom ett speciellt ordförråd, grammatisk struktur eller uttal Komm.: Skillnaden mellan dialekt och → <i>språk</i> är ibland svår att avgöra; jfr också → <i>diglossi</i> och → <i>vernakulär</i> .

<p><i>diftong</i> <i>diphthong</i></p>	<p>kombination av två vokalelement i samma stavelse</p> <p>Ex.: <i>ei</i> i ty. <i>bei</i> och <i>i</i> i eng. <i>time</i> för /ai/</p>
<p><i>digital ort-namns-databas</i> <i>data base, digital toponymic</i></p>	<p>digital databas innehållande alla eller ett urval av → <i>ortnamnen</i> i en avgränsad region, med eller utan tillhörande uppgifter</p>
<p><i>diglossi</i> <i>diglossia</i></p>	<p>(uttal diglossi¹), relativt stabil språklig situation, i vilken två variteter av ett → <i>språk</i> förekommer sida vid sida i en → <i>språkgemenskap</i>, varvid den ena (högre) variteten vanligen är mer formell och prestigefylld medan den andra (lägre) variteten används i mer informella miljöer, främst vid konversation</p> <p>Ex.: <i>katharevousa</i> och <i>dimotiki</i> i Grekland, <i>högtyska</i> och <i>schweizertyska</i> i Schweiz, <i>bokmål</i> och <i>nynorska</i> i Norge; i en vidare betydelse också samtidig förekomst av två ej besläktade språk som <i>sp.</i> och <i>guaraní</i> (indianspråk) i Paraguay, <i>fi.</i> och <i>sv.</i> i Finland och <i>sv.</i> och <i>sam.</i> i Sverige</p>
<p><i>diglossisk</i> <i>diglossic</i></p>	<p>som avser → <i>diglossi</i></p>
<p><i>digraf</i> <i>digraph</i></p>	<p>följd av två → <i>bokstäver</i>, som representerar ett enda → <i>fonem</i></p> <p>Ex.: <i>sj</i> i ty. och <i>sv.</i>, <i>ch</i> i fr. och <i>sh</i> i eng. för /ʃ/</p> <p>Komm.: I vissa språk är särskilda digrafer upptagna i alfabetet, t.ex. <i>ll</i> i sp. och <i>ch</i> i tjeckiska och slovakiska; jfr också → <i>ligatur</i>.</p>
<p><i>egennamn</i> <i>noun, proper; name, proper</i></p>	<p>ord som unikt identifierar en person, en ort, en sak eller annan företeelse</p> <p>Ex.: <i>Albert</i> (person), <i>Beijing</i> (ort), <i>Vasa</i> (fartyg), <i>Ericsson</i> (företag), <i>Svarten</i> (häst), <i>El Niño</i> (oceanografiskt fenomen)</p>

<p>endonym endonym</p>	<p>namn på ett → <i>geografiskt objekt</i> i ett av språken som talas i det område där objektet är beläget</p> <p>Ex.: <i>Vārānasī</i> (för exonymen Benares), <i>Krung Thep</i> (för Bangkok), <i>al-Uqşur</i> (för Luxor), <i>Teverya</i> (för Tiberias) och <i>Göteborg</i> (för Gothenburg)</p>
<p>eponym eponym</p>	<p>personnamn efter vilket en ort är namnsatt</p> <p>Ex.: <i>Iago</i> (Jakob) i 'Santiago', <i>Mūsa</i> (Moses) i 'Wādī Mūsa', <i>Rabot</i> i 'Rabots glaciär', <i>Martin Luther King</i> i 'Martin Luther Kings plan'</p>
<p>epotoponym epotoponym</p>	<p>→ <i>ortnamn</i> som utgör basen eller ursprunget för ett substantiv</p> <p>Ex.: <i>Jerez</i> för sherry, <i>Olympia</i> för olympiad</p>
<p>exonym exonym, conventional name</p>	<p>namn som används i ett visst språk för ett → <i>geografiskt objekt</i>, beläget utanför området där detta språk används; namnet skall dessutom skilja sig från sådana officiella namn som används på objektet inom området där objektet är beläget</p> <p>Ex.: sv. <i>Italien</i> och <i>Rom</i> för it. <i>Italia</i> och <i>Roma</i>, eng. <i>Greece</i> för gr. <i>Ellás</i> (eller <i>Elláda</i> i dimotiki, jfr under → <i>diglossi</i>)</p> <p>Komm.: FN rekommenderar en internationellt minskad användning av exonymer; jfr också → <i>traditionellt namn</i>.</p>
<p>falsk huvudled generic element, false</p>	<p>→ <i>huvudled</i>, som inte indikerar rätt typ av objekt beroende på s.k. syftningsförändring</p> <p>Ex: <i>Mount Isa</i>, 'Ayn as-Sulţān, <i>Redhill</i>, <i>Rio de Janeiro</i>, <i>Klimpfjäll</i> som bebyggelsenamn (och inte namn på berg, källa, höjd, flod respektive fjäll)</p>
<p>fastställd toponym toponym, standardized</p>	<p>se → <i>fastställt namn</i></p>

<p>fastställt namn <i>name, standardized;</i> <i>standardized topo-</i> <i>nym</i></p>	<p>namn som sanktionerats av en → <i>namnmyndighet</i> som det förordade namnet, eventuellt bland flera → <i>allonymer</i> för samma objekt</p> <p>Komm.: Samma objekt kan ha mer än ett fastställt namn, såsom <i>Kaapstad</i> och <i>Cape Town</i> (men inte Capetown).</p>
<p>flerspråkig ort- namnsförteckning <i>gazetteer,</i> <i>multilingual</i></p>	<p>→ <i>ortnamnsförteckning</i> som visar → <i>allonymer</i> i skilda språk, dock inte nödvändigtvis → <i>standardiserade allonymer</i></p> <p>Ex.: <i>Athens (Athina); Moscow (Moskva)</i></p>
<p>fon <i>phone</i></p>	<p>inom → <i>fonetiken</i>: den minsta uppfattbara ljudenheten i en talström, i skrift vanligen symboliserad av hakparenteser</p> <p>Komm.: Ett visst → <i>fonem</i> kan realiseras med skilda foner, kallade → <i>allofoner</i>, beroende bl.a. på omgivande ljud.</p> <p>Ex.: /β/ som realisering av 'b' i sp. <i>saber</i> jämfört med /b/ som realisering av 'b' i <i>Barcelona</i>; /a/ för 'a'-ljudet i <i>Falun</i> jämfört med /a/ för 'a'-ljudet i <i>Malmö</i>; synonym i sv.: <i>ljudsegment</i>, → <i>segment</i></p>
<p>fonem <i>phoneme</i></p>	<p>den minsta betydelseskiljande ljudenheten i den → <i>fonologiska</i> strukturen i ett → <i>språk</i></p> <p>Komm.: Fonem markeras i skrift vanligen med snedstreck.</p> <p>Ex.: fonemet /b/ skiljer ordet <i>bar</i> från ordet <i>par</i> med fonemet /p/. Fonem kan ha olika uttal, beroende bl.a. på omgivande ljud, jfr → <i>fon</i> och → <i>allofon</i>.</p>
<p>fonematisk <i>phonemic</i></p>	<p>som avser → <i>fonem</i></p>
<p>fonetik <i>phonetics</i></p>	<p>forskningen om och klassificeringen av språkljuden</p> <p>Komm.: Den minsta fonetiska enheten är → <i>fon</i>.</p>

fonetisk <i>phonetic, phonetical</i>	som avser → <i>fonetik</i>
fonogram <i>phonogram</i>	(a) grafiskt → <i>skrivtecken</i> som representerar ett eller flera ljud; (b) i synnerhet ett → <i>piktogram</i> som inte representerar det avbildade objektet utan det ljud som finns i ordet för objektet Ex.: piktogram för egyptiska hieroglyfer, använda för att representera fonetiska värden, t.ex. □ (en stol) för ljudet /p/, initialbokstaven för ordet för 'stol'
fonologi <i>phonology</i>	forskningen om talljud och dessas funktion i ett visst → <i>språk</i>
fonologisk <i>phonological</i>	som avser → <i>fonologi</i>
font <i>font</i>	uppsättning bokstavsformer med bestämd typ, stil och ev. storlek Ex.: 9 punkters Arial Black
förmedlingspråk <i>language, vehicular</i>	språk som möjliggör kommunikation mellan medlemmarna i skilda → <i>språkgemenskaper</i> Ex.: engelska inom civilflyget över större delen av världen; jfr → <i>lingua franca</i>
geografiskt lexikon <i>geographical dictionary</i>	förteckning över geografiska begrepp och/eller namn, vanligen uppställd i → <i>alfabetisk ordning</i> med definitioner, förklarande information eller beskrivande uppgifter för varje uppslagsord
geografiskt namn <i>geographical name</i>	→ <i>namn</i> syftande på ett objekt på jorden; specialfall av → <i>topografiskt namn</i> eller → <i>toponym</i>

geografiskt objekt <i>feature, geographical</i>	→ <i>topografiskt objekt</i> på jordytan
grafem <i>grapheme</i>	den minsta betydelseskiljande enheten i en skrift Ex.: Bokstäverna <i>a</i> och <i>å</i> är olika grafem i svenska eftersom de är betydelseskiljande, jfr t.ex. <i>hav</i> och <i>håv</i> .
grafisk form <i>graphic form</i>	skrivna eller tryckta → <i>skrivtecken</i> , inklusive alla → <i>diakritiska tecken</i> , som återger en språklig enhet, t.ex. ett namn; skiljs från talad och digital form
grammatik <i>grammar</i>	ämneseområde som studerar de grammatiska reglerna i ett → <i>språk</i> , d.v.s. reglerna för hur ord böjs och inbördes kombineras till ordgrupper och satser
grundbokstav <i>letter, basic</i>	grundformen hos en → <i>bokstav</i> utan → <i>diakritiska tecken</i> Ex.: pl. <i>L</i> i motsats till <i>Ł</i> , isl. <i>D</i> i motsats till <i>Ð</i> , sv. <i>O</i> i motsats till <i>Ö</i>
historiskt namn <i>historical name</i>	→ <i>ortnamn</i> belagt i historiska dokument och inte längre i bruk Ex.: <i>Eboracum</i> (för York, England), <i>Mediolanum</i> (för Milano, Italien), <i>New Amsterdam</i> (för New York, USA), <i>Bogesund</i> (för Ulricehamn)
homonym <i>homonym</i>	vart och ett av två eller flera identiska → <i>ortnamn</i> , som betecknar olika → <i>topografiska objekt</i> Ex.: it. <i>Monaco</i> dels för furstendömet med huvudstaden, dels för den tyska staden München (<i>Monaco di Baviera</i>); <i>Järna</i> i Södertälje kommun resp. <i>Järna</i> i Vansbro kommun
huvudled <i>generic term</i> <i>generic element</i>	→ <i>appellativ</i> som betecknar ett → <i>topografiskt objekt</i> utifrån dess egenskaper, i svenska sammansatta → <i>ortnamn</i> vanligen senare leden Ex.: <i>mountain</i> , <i>sierra</i> , <i>shan</i> , <i>river</i> , <i>wādī</i> , <i>by</i> (Bergby), <i>ås</i> (Hallandsås); jfr → <i>falsk huvudled</i> och → <i>bestämningsled</i>

huvudspråk <i>language, principal</i>	det → <i>språk</i> i ett politiskt-administrativt område som talas av majoriteten av befolkningen Ex.: tyska, inte italienska, i Alto Adige (Sydtyrolen), engelska, inte walesiska, i Wales
hydrografiskt objekt <i>feature, hydrographic</i>	→ <i>topografiskt objekt</i> bestående av vatten eller förknippat huvudsakligen med vatten och inte bestående av torr mark Ex.: sjö, vattendrag och sankmark men inte ö
hydronym <i>hydronym</i>	→ <i>ortnamn</i> som syftar på ett → <i>hydrografiskt objekt</i>
icke-officiellt språk <i>language, non-official or unofficial</i>	→ <i>språk</i> som, fastän relativt mycket använt, saknar officiell status i en politisk-administrativ enhet Ex.: fr. i Libanon, eng. i Israel
ideografisk skrift <i>ideographic script</i>	se → <i>logografisk skrift</i>
ideogram <i>ideogram</i>	grafisk symbol som representerar en företeelse eller en idé men inte nödvändigtvis själva ordet för detta Ex.: § för paragraf, % för procent, ♀ för kvinnlig Komm.: ibland använt som synonym för → <i>logogram</i>
inhemskt namn <i>name, indigenous</i>	→ <i>ortnamn</i> i, eller härlett från, ett → <i>inhemskt språk</i>
inhemskt språk <i>language, indigenous</i>	→ <i>språk</i> som är ursprungligt i ett visst område
Internationella fonetiska alfabetet, IPA <i>International Phonetic Alphabet</i>	internationellt erkänd uppsättning av symboler för → <i>fonetisk återgivning</i> av språkljud Ex.: /ŋ/ för <i>ng</i> -ljudet i <i>Ånge</i> , /ʃ/ för <i>sje</i> -ljudet i <i>Nässjö</i> , /a/ för <i>a</i> -ljudet i <i>Falun</i> men /a/ för <i>a</i> -ljudet i <i>Malmö</i>

<p>internationell standardisering av ortnamn <i>standardization, international, geographical names</i></p>	<p>verksamhet, som syftar till att i praktiskt bruk uppnå maximal enhetlighet i återgivandet, muntligt eller skriftligt, av alla → <i>ortnamn</i> på jorden (och, i en vidare bemärkelse, även av ortnamnen för → <i>utomjordiska objekt</i>) med hjälp av (1) → <i>nationell standardisering</i> och (2) internationella konventioner</p> <p>Komm.: Internationell standardisering inbegriper också samordning av t.ex. → <i>latinisering</i> och → <i>translitteration</i>.</p>
<p>kardinalbokstav <i>letters, cardinal</i></p>	<p>de → <i>bokstäver</i> i en → <i>skrift</i> som uppträder i de flesta → <i>alfabet</i> som använder den aktuella skriften</p> <p>Ex.: de flesta bokstäverna i det lat. alfabetet, såsom <i>A, B, C</i> (men inte <i>Å, Ä, Ö</i>); de traditionella arab. bokstäverna i det pers. alfabetet</p> <p>Motsats: → <i>specialbokstav</i></p>
<p>kartskrift <i>map script</i></p>	<p>→ <i>ortnamn</i> och andra verbala och numeriska uppgifter, såsom upplysningstext och höjduppgifter, i en karta</p>
<p>konsonant <i>consonant</i></p>	<p>den ena av de två huvudklasserna av språkljud, där ljuden åstadkoms genom en sammandragning eller tillslutning av ett eller flera ställen i de övre luftvägarna</p> <p>Ex.: ljuden [f], [t], [b] och [d] i <i>fotbad</i>; motsats: → <i>vokal</i></p>
<p>konsonantbetecknande bokstav <i>letter, consonant</i></p>	<p>→ <i>bokstav</i> i ett → <i>alfabet</i> representerande ett konsonantljud</p> <p>Ex.: <i>b, c, d, f</i> i det lat. alfabetet</p>
<p>konsonantskrift <i>script, consonant</i></p>	<p>se → <i>defektiv alfabetisk skrift</i></p>

<p>konvertering <i>conversion</i></p>	<p>i ortnamnsarbete processen att överföra de → <i>fonologiska</i> och/eller → <i>morfologiska</i> elementen från ett → <i>språk</i> till ett annat eller från en → <i>skrift</i> till en annan</p> <p>Komm: Konvertering uppnås antingen genom → <i>transkription</i> eller genom → <i>translitteration</i>.</p>
<p>konverteringsalfabet <i>alphabet, conversion</i></p>	<p>→ <i>alfabet</i> som används vid → <i>konvertering</i> av namn; sammanfattande term för <i>transkriptionsalfabet</i> och <i>translitterationsalfabet</i></p>
<p>konverteringsnyckel <i>conversion table</i></p>	<p>sammanfattande term för → <i>transkriptionsnyckel</i> och → <i>translitterationsnyckel</i>; jfr också → <i>latiniseringsnyckel</i></p>
<p>kortform <i>short form (of a name), short title</i></p>	<p>inom → <i>toponymi</i> den förkortade eller korta versionen av ett namn</p> <p>Ex.: <i>United Kingdom</i> för United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, <i>Sverige</i> för Konungariket Sverige</p>
<p>kreolspråk <i>creole</i></p>	<p>en stabil form av språk, uppkommen ur ett → <i>pidginspråk</i>, som blivit det enda språket eller → <i>huvudspråket</i> i en → <i>språkgemenskap</i></p> <p>Ex.: <i>haitisk kreol</i> (utvunnet ur franska)</p>
<p>kulturobjekt <i>cultural feature; feature, man-made</i></p>	<p>→ <i>topografiskt objekt</i> som skapats eller påtagligt förändrats av människan</p> <p>Ex.: kanal, väg, bebyggelse; motsats → <i>naturobjekt</i></p>
<p>källspråk <i>language, donor; language, source</i></p>	<p>→ <i>språk</i>, från vilket ett namn är överfört till, eller övertaget av, ett annat språk, → <i>mottagspråket</i></p> <p>Ex.: Vid → <i>konvertering</i> från ryska till kinesiska är ryska källspråket.</p>
<p>latinisering <i>romanization</i></p>	<p>→ <i>konvertering</i> från icke-latinsk till latinsk → <i>skrift</i></p> <p>Ex.: <i>Москва</i> = Moskva, <i>تهران</i> = Tehran</p>

<p>latiniserings- nyckel <i>romanization key</i></p>	<p>tabell som visar → <i>skrivtecknen</i> i en icke-latinsk → <i>skrift</i> tillsammans med motsvarande → <i>bokstäver</i> i ett latinskt → <i>alfabet</i>, inklusive nödvändiga → <i>diakritiska tecken</i></p> <p>Ex.: lat. <i>šč</i> för ry. kyrilliska <i>III</i>, lat. <i>ps</i> för gr. <i>Ψ</i> Komm.: specialfall av → <i>translitterationsnyckel</i></p>
<p>lexikon <i>lexicon</i></p>	<p>(a) ordbok eller ordlista som (på något sätt) gäller ett visst språk eller intresseområde;</p> <p>(b) enskild persons ordförråd (även kallat mentalt lexikon) eller vokabulären inom en yrkesgrupp eller ett fackområde</p>
<p>ligatur <i>ligature</i></p>	<p>(a) grafisk, stiliserad kombination av två → <i>bokstäver</i>;</p> <p>(b) sammanbindande linje, som indikerar att två eller flera tecken skall uttalas som ett ljud</p> <p>Ex.: <i>æ</i> (av <i>o</i> + <i>e</i>), <i>kh</i>, uttalat som → IPA /x/ (i eng. konverteringar från arabiska och persiska); även sv. <i>ng</i> som /ŋ/ eller ty. <i>ch</i> i <i>ach</i></p>
<p>lingua franca <i>lingua franca</i></p>	<p>hjälpsspråk använt för kommunikation mellan grupper av människor med olika modersmål</p> <p>Ex.: Swahili i Östafrika; engelska då en svensk och en finne kommunicerar på engelska; jfr → <i>pidginspråk</i> och → <i>förmedlingsspråk</i></p>
<p>lingvistik <i>linguistics</i></p>	<p>det vetenskapliga studiet av mänskligt språk ur alla dess aspekter, inkluderande → <i>fonetik</i>, → <i>fonologi</i>, → <i>morfologi</i>, → <i>semantik</i> och → <i>syntax</i></p>
<p>litterärt språk <i>language, literary</i></p>	<p>skriven form av ett → <i>språk</i>, ansett som den önskvärda standarden för litterära verk; kan också bilda grunden för formellt tal</p> <p>Ex.: högarabiska eller klassisk arabiska i förhållande till vardagsdialekterna i arabländerna, klassiskt latin i förhållande till de talade folkliga dialekterna i Romarriket; jfr också → <i>diglossi</i></p>

logografisk <i>logographic</i>	bestående av eller avseende → <i>logogram</i>
logografisk skrift <i>script, logographic</i>	→ <i>skrift</i> bestående av → <i>logogram</i> och hörande till det logografiska → <i>skriftsystemet</i> Ex.: kin. skrift, jap. kanjiskrift
logografiskt lexikon <i>lexicon, logographic</i>	ordnad förteckning av → <i>skrivtecknen</i> i en → <i>logografisk skrift</i> ; motsvaras av → <i>alfabet</i> i en → <i>alfabetisk skrift</i> och → <i>syllabar</i> i en → <i>syllabisk skrift</i>
logogram <i>logogram</i>	grafisk symbol eller kombination av symboler som representerar ett helt, fritt → <i>morfem</i> såsom ett ord utan att särskilt återge dess beståndsdelar i form av → <i>fonem</i> eller → <i>stavelser</i> Ex.: de egyptiska hieroglyferna, de kin. skrivtecknen, de sv. § (paragraftecken) och % (procenttecken)
lokalt namn <i>name, local</i>	→ <i>ortnamn</i> , använt av en geografiskt begränsad del av en → <i>språkgemenskap</i> för ett objekt inom dess område Komm.: kan skilja sig från det officiellt fastställda namnet
maritimt namn <i>name, maritime</i>	namn på ett → <i>hydrografiskt objekt</i> som förknippas med hav Ex.: <i>Estrecho de Magallanes</i> , <i>Bottenhavet/Selkämeri</i> , <i>English Channel</i>
markör <i>marker</i>	grafisk symbol, som representerar ett → <i>fonem</i> , → <i>morfem</i> eller annat element i ett språk och som bara används i kombination med en oberoende → <i>bokstav</i> eller ett oberoende → <i>syllabogram</i> Ex.: arab. <i>shaddah</i> (dubblersmarkör; fördubblar tecknet under markören), vågrätt streck för att markera långt vokalljud (ā som i <i>hat</i>)

minoritetsspråk <i>language, minority</i>	ett → <i>språk</i> i ett visst område som skiljer sig från vad som är → <i>officiellt språk</i> i den statliga administrationen och som talas av en nationell minoritet; språket kan, men behöver inte, ha officiell status Ex.: svenska i Finland, bretonska i Frankrike, frisiska i Nederländerna
minoritetsspråk-snamn <i>name, minority</i>	ortnamn i ett → <i>minoritetsspråk</i>
modersmål <i>mother tongue</i>	det första språk man förvärvar inom sin familj
morfem <i>morpheme</i>	den minsta betydelsebärande enheten i ett ord Ex.: Ordet <i>namnet</i> består av rotmorfemet <i>namn</i> och bestämdhetsmorfemet <i>et</i> , ordet <i>bilar</i> består av rotmorfemet <i>bil</i> och pluralmorfemet <i>ar</i> .
morfologi <i>morfology</i>	böjnings- och ordbildningslära; den gren av → <i>grammatiken</i> som studerar strukturen och formen hos ord i ett → <i>språk</i>
morfologisk <i>morfological</i>	som avser → <i>morfologi</i>
mottagarskrift <i>script, target, script, receiver</i>	→ <i>skrift</i> till vilken ett → <i>ortnamn</i> konverteras från sin → <i>originalskrift</i> ; se också → <i>translitteration</i> Ex.: Den lat. skriften är mottagarskrift vid → <i>latinisering</i> av grekiska.
namn <i>name</i>	(a) se → <i>egennamn</i> ; (b) i den här ordlistan → <i>ortnamn</i>
namnregister <i>index, names</i>	se → <i>ortnamnsregister</i>

<i>namnmyndighet</i> <i>names authority</i>	organisation, t.ex. en person, nämnd eller kommission, som av t.ex. staten tilldelats rådgivande och/eller beslutande befogenheter i frågor om → <i>toponymi</i>
<i>namntransforma-tion</i> <i>transformation, names</i>	term inom → <i>toponymin</i> som inbegriper → <i>översättning</i> , → <i>transkription</i> och → <i>translitteration</i> ; de två sistnämnda begreppen sammanfattas under termen → <i>konvertering</i>
<i>nationell standardisering av ortnamn</i> <i>standardization, national, geographical names</i>	→ <i>standardisering</i> av → <i>ortnamn</i> inom området för en nationell enhet, såsom en stat
<i>nationellt språk</i> <i>language, national</i>	→ <i>språk</i> i allmän användning i ett land eller i delar av landets territorium och ofta representativt för dess språkbrukares identitet Komm.: Ett nationellt språk behöver inte ha status som → <i>officiellt språk</i> , jfr rätoromanska i kantonen Graubünden i östra Schweiz (ej officiellt).
<i>naturobjekt</i> <i>feature, natural</i>	→ <i>topografiskt objekt</i> som inte skapats eller avsevärt förändrats av människan Ex.: vattendrag (men ej kanal), skog (men ej plantering); motsats: → <i>kulturobjekt</i>
<i>normalisering</i> <i>normalization</i>	se → <i>standardisering</i>
<i>odonym</i> <i>odonym</i>	→ <i>egennamn</i> för trafikled Ex.: <i>Via Appia</i> (historisk väg), <i>Airway Amber</i> (luftled), <i>M4</i> (motorväg), <i>Fleet Street</i> , <i>Piccadilly Circus</i> , <i>Storgatan</i> , <i>Riksettan</i> , <i>Norra länken</i> , <i>Södra stambanan</i>

officiellt namn <i>name, official</i>	→ <i>ortnamn</i> som har sanktionerats av en lagligt konstituerad → <i>namnmyndighet</i> och som har status som officiellt fastställt
officiellt språk <i>language, official</i>	→ <i>språk</i> som har officiell ställning i en viss politisk enhet, såsom en stat eller en del av en stat, och som tjänar som administrationens språk Ex.: sp. i Chile, ty. i it. Sydtyrolen Komm.: I Finland benämns de officiella språken finska och svenska nationalspråk.
omvändbarhet <i>reversibility</i>	kännetecken för → <i>translitteration</i> med innebörd, att något skrivet som överförs till en annan → <i>skrift</i> skall kunna återföras till → <i>originalskriften</i> ; resultatet skall därvid bli identiskt med originalet Synonym: <i>reversibilitet</i>
onomastik <i>onomastics</i>	(a) namnforskning, det vetenskapliga studiet av → <i>egennamn</i> ; (b) aktiviteten eller processen vid (medveten) namngivning
ordlista <i>glossary</i>	förteckning av ord inom ett särskilt ämnes- eller intresseområde, eventuellt med förklarande eller beskrivande information till uppslagsorden Ex.: ordlista för termer som används vid standardisering av ortnamn
ordningsföljd <i>sequence rules</i>	regler för hur ord (t.ex. → <i>ortnamn</i> i en ortnamnsförteckning) skall arrangeras med hänsyn till rangordningen hos de ingående → <i>bokstäverna</i> , → <i>syllabogrammen</i> eller → <i>logogrammen</i> ; problem kan uppstå när det gäller bokstäver som inte finns i det tillämpade → <i>alfabetet</i> eller bokstäver med → <i>markörer</i> eller → <i>diakritiska tecken</i> Ex.: ä, ö, ü och ß i ty., ll och ñ i sp. liksom ord med bindestreck

originalskrift <i>script donor,</i> <i>script original,</i> <i>script source</i>	→ <i>skrift</i> med vilken ett ortnamn är skrivet och från vilken ortnamnet kan konverteras till en annan skrift, → <i>mottagarskriften</i>
oronym <i>oronym</i>	namn på ett topografiskt höjdojekt, t.ex. ett berg eller en bergskedja Ex.: <i>Matterhorn, Anderna, Kungsberget</i>
ortnamn <i>place name</i>	se → <i>toponym</i> Komm.: Det eng. <i>place-name</i> har i vissa sammanhang en inskränkt betydelse av bebyggelsenamn.
ortnamnsförteckning <i>gazetteer</i>	förteckning i alfabetisk eller annan ordning över → <i>ortnamn</i> med uppgifter om läge och vanligtvis också namnvarianter, typ av → <i>topografiskt objekt</i> och annan definierande eller beskrivande information
ortnamnsregister <i>gazetteer, index</i> <i>index, toponymic</i>	alfabetisk förteckning över → <i>ortnamn</i> med eller utan tilläggsuppgifter, t.ex. om läge; tjänar som vägledning i det verk i vilket den förekommer, t.ex. en atlas
ortnamnsundersökning <i>names survey,</i> <i>survey toponymic</i>	alla aktiviteter som avser insamling, uppteckning och bearbetning av → <i>ortnamn</i> inom ett visst område
ortografi <i>orthography</i>	ords stavning med hänsyn till föreskrivna regler i en viss språklig tradition
ovokaliserad <i>non-vocalized,</i> <i>unvocalized,</i> <i>unvowelled</i>	skrivet ord eller skriven text som inte innehåller → <i>vokalisering</i> (i → <i>defektiv alfabetisk skrift</i>)

<p>pidginspråk <i>pidgin</i></p>	<p>relativt stabilt språk, utvecklat som hjälpspråk, vars ordförråd och användning är starkt begränsade och vars → <i>grammatik</i>, → <i>fonologiska</i> struktur och stil är enklare än hos det eller de → <i>språk</i>, varifrån det är utvunnet</p> <p>Ex.: <i>Tok Pisin</i> ('talk pidgin') i Papua Nya Guinea, baserat på eng., <i>Bazaar Malay</i> i Malaysia och Indonesien, <i>Petit Mauresque</i> i Nordafrika, franskbaseerat, <i>Fanagaló</i> i Sydafrika, huvudsakligen från zulu</p> <p>Komm.: Process där ett pidginspråk blir → <i>modersmål</i> inom en → <i>språkgemenskap</i> innebär kreolisering, jfr → <i>kreolspråk</i>.</p>
<p>piktogram <i>pictogram</i></p>	<p>grafisk symbol som representerar ett objekt genom grafisk-visuell likhet, med syfte att förmedla antingen det avbildade objektet eller ljudet hos motsvarande ord</p> <p>Ex.: vissa tecken i den kin. skriften; bilderna på vägtrafikens varningsmärken och förbudsmärken; jfr också → <i>fonogram</i></p>
<p>radikal <i>radical, radix</i></p>	<p>(a) basformen av ett → <i>logografiskt</i> tecken</p> <p>Ex.: ett av de uppskattningsvis 240 kinesiska grundtecknen vilka vart och ett representerar en betydelsekategori, såsom tecknet för 'trä', på vars basis logogrammen för olika slags trä, träslag etc. är konstruerade;</p> <p>(b) se → <i>rot</i></p>
<p>retranskription <i>retranscription</i></p>	<p>återföring av resultatet av → <i>transkription</i> till → <i>originalspråket</i></p>
<p>retranslitteration <i>retransliteration</i></p>	<p>återföring av resultatet av → <i>translitteration</i> till originalspråket; jfr också → <i>omvändbarhet</i></p>

<p>rot <i>root</i></p>	<p>den basform, från vilken olika ord bildas genom tillägg av böjningsaffix</p> <p>Komm.: Roten kan själv utgöra ett fullständigt ord.</p> <p>Ex.: Roten <i>såg</i> är i sig själv ett ord men utgör också basen i verbet <i>såga</i>.</p>
<p>sammansatt namn <i>name, composite</i></p>	<p>→ <i>ortnamn</i>, bestående av en → <i>huvudled</i> och en → <i>bestämningsled</i></p> <p>Ex.: <i>Mount Cook, Newport, Kemijoki, Storån, Hallandsås</i></p> <p>Komm.: Bestämningsleden kan utgöras av flera ord, <i>Frankfurt am Main, Stoke on Trent</i>. I sv. sammansatta namn finns ofta en synlig kompositionsfog, <i>Storegården, Länsmansgården</i>.</p> <p>Motsats: → <i>simplex</i></p>
<p>segment <i>segment</i></p>	<p>i → <i>lingvistik</i>en varje enskild enhet som kan identifieras i en talström</p> <p>Ex.: → <i>fonem</i>, → <i>konsonant</i>, → <i>vokal</i></p> <p>Komm.: i svensk språkforskning ung. samma betydelse som → <i>fon</i></p> <p>Synonym: <i>ljudsegment</i></p>
<p>semantik <i>semantics</i></p>	<p>gren av → <i>lingvistik</i>en som sysslar med studiet av språkliga uttrycks betydelse och mening</p>
<p>simplex <i>name, simplex</i></p>	<p>i denna ordlista ett → <i>ortnamn</i> bestående av endast ett ord</p> <p>Ex.: <i>Sachsen, Guinea, Näs, Hagarna</i>; även <i>Al-Qāhirah</i>, eftersom artikeln <i>al-</i> i arabiska utgör ett bundet → <i>morfem</i>, ett prefix som sammanskrivs med huvudordet utan bindestreck.</p> <p>Motsats: → <i>sammansatt namn</i></p>

<p>skrift <i>script</i></p>	<p>uppsättning av grafiska symboler, som används vid skrivning av ett → <i>språk</i> och som skiljer sig från en annan uppsättning inte bara genom typsnitt, stil och storlek</p> <p>Komm.: Grupper av olika skrift bildar olika → <i>skriftsystem</i>.</p> <p>Ex.: Latinsk, grekisk, kyrillisk, arabisk, koreansk och hebreisk skrift liksom thai är → <i>alfabetiska</i> skriftsystem, etiopisk amhariska, japanska hiragana och katakana och eskimåspråket inuktitut är → <i>syllabiska</i>, medan kinesisk han-skrift och japanska kanji är → <i>logografiska</i> skriftsystem.</p>
<p>skriftsystem <i>writing system</i></p>	<p>metod för representation av → <i>fonologi</i> och → <i>morfologi</i> i ett språk genom användningen av grafiska symboler, vilka bildar → <i>alfabet</i>, → <i>syllabar</i> eller → <i>logografiskt lexikon</i> för respektive ett → <i>alfabetiskt</i>, → <i>syllabiskt</i> eller → <i>logografiskt</i> skriftsystem</p>
<p>skriftecken <i>character</i></p>	<p>grafisk symbol använd som en enhet i → <i>skrift</i>; mer specifikt avses en grafisk symbol i ett icke-alfabetiskt skriftsystem</p> <p>Ex.: kin. 中 (zhong), jap. hiragana 中 (no)</p>
<p>specialbokstav <i>letters, special</i></p>	<p>sådan → <i>bokstav</i> i ett visst språks → <i>alfabet</i>, som är karakteristisk eller unik för detta språk och inte förekommer i andra eller de flesta övriga alfabet som använder samma → <i>skrift</i></p> <p>Ex.: dk. ø, isl. þ, pers. گ</p> <p>Motsats: → <i>kardinalbokstav</i></p>
<p>språk <i>language</i></p>	<p>i denna ordlista: hjälpmedel för verbal kommunikation inom en etnisk grupp, kännetecknat av sitt ordförråd, ordens uttal och sättet att kombinera dem</p>
<p>språkgemenskap <i>linguistic community, speech community</i></p>	<p>grupp av människor som kommunicerar med relativ lätthet med hjälp av ett gemensamt → <i>språk</i> eller en gemensam → <i>dialekt</i></p>

<p>språkområde <i>linguistic region</i></p>	<p>region eller område där ett visst språk utgör det → <i>officiella språket</i> eller → <i>huvudspråket</i></p> <p>Ex.: de flamländska och vallonska regionerna i Belgien</p>
<p>standardiserad allonym <i>allonym, standardized</i></p>	<p>vart och ett av två eller flera → <i>fastställda namn</i> för samma → <i>topografiska objekt</i></p> <p>Ex.: <i>Kaapstad</i> och <i>Cape Town</i>; <i>Matterhorn</i> och <i>Monte Cervino</i>, <i>Jokkmokk</i> och <i>Dålvdädis</i></p>
<p>standardisering <i>standardization</i></p>	<p>(a) behörig myndighets upprättande av ett särskilt regelverk för t.ex. enhetlig handläggning av → <i>ortnamn</i>;</p> <p>(b) handläggning av ärenden rörande t.ex. → <i>ortnamn</i> i enlighet med ett sådant regelverk</p>
<p>standardisering av ortnamn <i>standardization, geographical names</i></p>	<p>beslut av en → <i>namnmyndighet</i> gällande ett eller flera → <i>namn</i> och deras syftning på → <i>geografiska objekt</i>; till beslutet hör också namnens skriftliga form liksom villkoren för deras användning; i vidare bemärkelse standardisering av → <i>toponymer</i></p>
<p>standardspråk <i>language, standard</i></p>	<p>den form av ett språks tal eller skrift som anges som korrekt av en officiellt utsedd eller allmänt erkänd myndighet eller, i frånvaro av en sådan myndighet, som är allmänt accepterad som korrekt inom en → <i>språkgemenskap</i></p> <p>Ex.: <i>Hochdeutsch</i> i Tyskland, <i>Algemeen Beschaafd Nederlands</i> i Nederländerna</p>
<p>stavelse <i>syllable</i></p>	<p>enhet av → <i>tal</i> innefattande, eller bestående av, en vokalisk kärna eller annat ljud med stavelsebildande funktion kring vilken eventuella konsonanter grupperar sig; den första underindelningen av ett ord</p> <p>Ex.: <i>Ge-no-va</i>, <i>Hei-del-berg</i>, <i>Br-no</i></p>

stavelseindelning <i>syllabification</i>	indelningen av ett ord i → <i>stavelser</i> Ex.: <i>Val-pa-ra-i-so, Ha-pa-ran-da</i>
stavelseskrift <i>script, syllabic</i>	→ <i>skrift</i> som hör till det → <i>syllabiska</i> → <i>skrivsystemet</i> , i vilket alla eller majoriteten av → <i>skrivtecknen</i> representerar en hel → <i>stavelse</i> Ex.: etiopisk amhariska, jap. hiragana och katakana Synonym: → <i>syllabisk skrift</i>
syllabar <i>syllabary</i>	ordnad uppsättning av → <i>syllabogrammen</i> i ett visst språk, som använder → <i>stavelseskrift</i> Ex.: syllabogrammen för inuktitut $\wedge$, $>$, $<$ för /pi/, /pu/, /pa/
syllabisk <i>syllabic</i>	som består av eller avser en → <i>stavelse</i>
syllabogram <i>syllabic (som substantiv), syllabogram</i>	grafiskt → <i>skrivtecken</i> som representerar en → <i>stavelse</i> i en → <i>stavelseskrift</i>
synonym <i>synonym</i>	vart och ett av två eller flera ord som har (i stort sett) samma betydelse
syntax <i>syntax</i>	den del av → <i>lingvistik</i> som behandlar de inbördes relationerna mellan och det korrekta ordnandet av orden i en sats
tal <i>speech</i>	muntlig uttrycksform av → <i>språk</i>
talspråk <i>language, colloquial</i>	form av → <i>språk</i> , använt i informellt → <i>tal</i> , som skiljer sig märkbart från sådant språk som används i formellt tal och i skrift; jfr också → <i>dialekt</i> och → <i>diglossi</i>

tematisk karta <i>map, thematic</i>	varje geografisk karta som redovisar ett speciellt ämne och inte enbart jordytans utseende Ex.: <i>geologisk karta, historisk karta, flygkarta</i> Motsats: → <i>topografisk karta</i>
tetragraf <i>tetragraph</i>	fyra → <i>bokstäver</i> använda tillsammans i en viss ordning för att representera ett → <i>fonologiskt</i> eller grafiskt element i ett visst språk Ex.: ty. <i>tsch</i> för /tʃ/-fonemet som i Tschad (den ty. formen av Tchad), eng. <i>shch</i> för ry. III
textsättning <i>lettering, map</i>	insättning av text (i allmänhet ortnamn) i en kartbild
topografi <i>topography</i>	(a) jordens eller annan planets ytformer eller en del därav, innefattande förhållanden i plan och höjd; (b) beskrivning och grafisk återgivning av ovanstående
topografisk karta <i>map, topographic</i>	karta vars syfte är att redovisa jord- eller månytan eller ytan på någon annan planet eller dess satelliter med dessas → <i>topografiska objekt</i> – naturliga och artificiella Motsats: → <i>tematisk karta</i>
topografiskt namn <i>name, topographic</i>	se → <i>toponym</i>
topografiskt objekt <i>feature, topographic</i>	urskiljbar del av ytan på jorden eller på någon annan planet eller satellit
toponomastik <i>toponomastics</i>	aktiviteten eller processen att namnge med → <i>ortnamn</i> ; svensk vetenskaplig term för ortnamnsforskning

<p>toponym <i>toponym</i></p>	<p>egennamn syftande på ett → <i>topografiskt objekt</i>; sammanfattande term för → <i>geografiska namn</i> och → <i>utomjordiska namn</i></p> <p>Komm.: Vanligen används på svenska benämningen → <i>ortnamn</i>.</p>
<p>toponymi <i>toponymy</i></p>	<p>(a) vetenskap som har som mål att studera → <i>ortnamn</i> i allmänhet och → <i>geografiska namn</i> i synnerhet;</p> <p>(b) den totala mängden → <i>ortnamn</i> inom ett givet område</p>
<p>traditionellt namn <i>name, traditional</i></p>	<p>→ <i>exonym</i> som av hävd och i litteratur har relativt spridd användning inom mer än en → <i>språkgemenskap</i></p> <p>Ex.: <i>Peking</i> (eng.) för Beijing (kin.)</p>
<p>transkription <i>transcription</i></p>	<p>(a) metod för fonetisk namn- → <i>konvertering</i> mellan olika språk, i vilken ljuden i ett → <i>originalspråk</i> återges i ett visst → <i>mottagarspråk</i> och dess → <i>skrift</i>, normalt utan att kompletterande → <i>diakritiska tecken</i> utnyttjas;</p> <p>(b) resultatet av ovanstående process</p> <p>Ex.: gr. <i>Αγκαρα</i> för turk. Ankara, eng. <i>Shchukino</i> för ry. ЩУКИНО, sv. <i>Kerman</i> för persiska كرمات</p> <p>Komm.: Transkription är normalt inte en omvändbar process. → <i>Retranskription</i> (t.ex. med dator) kan resultera i en form som skiljer sig från originalet och i ovanstående exempel ge <i>Agkara</i>, <i>Щчукино</i> respektive <i>كعرمان</i>.</p> <p>Pinyinssystemet för latinisering av kinesiska är fonetiskt och inte omvändbart och betraktas som transkription och inte som → <i>translitteration</i>; jfr också → <i>transkriptionsnyckel</i>.</p>

<p>transkriptionsnyckel <i>transcription key</i></p>	<p>tabell som redovisar tecknen i en viss → <i>originalskrift</i> tillsammans med motsvarande tecken i ett visst → <i>mottagarspråk</i></p> <p>Ex.: eng. <i>sh</i> för ung. <i>s</i>, ty. <i>sch</i> för ned. <i>sj</i>; jfr också → <i>transkription</i></p>
<p>translitteration <i>transliteration</i></p>	<p>(a) metod för → <i>konvertering</i> av → <i>namn</i> mellan olika → <i>alfabetiska skrifter</i> och → <i>stavelseskrifter</i>, i vilka varje → <i>skrivtecken</i> eller → <i>di-, tri- eller tetragraf</i> i → <i>originalspråket</i> i princip i → <i>mottagarspråket</i> återges med ett tecken eller en di-, tri- eller tetragraf eller ett → <i>diakritiskt tecken</i> eller en kombination av dessa;</p> <p>(b) resultatet av denna process</p> <p>Komm.: Translitteration, som skild från → <i>tran-skription</i>, syftar till (men uppnår inte nödvändigtvis) full → <i>omvändbarhet</i> och måste åtföljas av en → <i>translitterationsnyckel</i>.</p> <p>Ex.: <i>Hefa</i> (Haifa) för הַפָּיָה, <i>Vladivostok</i> för Владивосток</p>
<p>translitterationsnyckel <i>transliteration key</i></p>	<p>tabell som redovisar tecknen i en viss → <i>originalskrift</i> tillsammans med motsvarande bokstäver i en viss → <i>mottagarskrift</i>; kallas också → <i>konverteringsnyckel</i></p> <p>Ex. på innehåll: lat. <i>d</i> för ry. <i>д</i>, lat. <i>ps</i> för gr. <i>ψ</i>, sv. <i>tj</i> för nordsam. <i>č</i></p>
<p>trigraf <i>trigraph</i></p>	<p>följd av tre bokstäver som representerar ett enda → <i>fonem</i></p> <p>Ex.: <i>ssj</i> för /<i>ʃ</i>/ i sv. <i>hässja</i>, <i>sch</i> för motsvarande ljud i ty. <i>Schrift</i></p>
<p>typsnitt <i>typeface</i></p>	<p>stil eller utformning av en uppsättning av alla → <i>bokstäver</i> i ett alfabet, oavsett storlek</p> <p>Ex.: Times New Roman, Arial Narrow; se också → <i>font</i> Synonym: <i>teckensnitt</i></p>

UNGEGN	→ akronym för <i>United Nations Group of Experts on Geographical Names</i>
utomjordiskt namn <i>name, extraterrestrial</i>	→ ortnamn som syftar på ett → <i>utomjordiskt objekt</i> Ex.: <i>Olympus Mons</i> (vulkan på Mars), <i>Callisto</i> , <i>Europa</i> , <i>Ganymedes</i> och <i>Io</i> (de fyra stora månarna runt Jupiter)
utomjordiskt objekt <i>feature, extraterrestrial</i>	→ <i>topografiskt objekt</i> på en annan planet än jorden eller på en satellit Ex.: en månkrater
vernakulär <i>vernacular</i>	→ <i>inhemsk, folklig</i> ; om → <i>språk</i> eller → <i>dialekt</i> som uppträder inhemskt i ett område och tydligt skiljer sig från → <i>standardspråket</i>
vokabulär <i>vocabulary</i>	(a) mängden ord i ett språk; (b) en enskild persons ordförråd; se också → <i>lexikon</i>
vokal <i>vowel</i>	den ena av de två huvudklasserna av språkljud, vid vilken luftvägarna artikulatoriskt inte är blockerade eller förträngda för att åstadkomma friktion Komm.: Till vokalerna räknas också diftonger och triftonger. En vokal är den mest framträdande delen, kärnan, i en → <i>stavelse</i> . Ex. /a/, /e/, /i/, /o/, /u/; motsats: → <i>konsonant</i>
vokalbetecknande bokstav <i>letter, vowel</i>	→ <i>bokstav</i> i ett → <i>alfabet</i> representerande en → <i>vokal</i> Ex.: <i>a, o, u, å, e, i, y, ä, ö</i> i den sv. versionen av det lat. alfabetet
vokaliserad <i>vocalized; vowelled</i>	se → <i>vokalisering</i>

<p>vokalisering <i>vocalization</i></p>	<p>infogande eller insättande av → <i>vokalmarkörer</i> i ett ord eller en text med → <i>defektiv alfabetisk skrift</i>, t.ex. arabiska eller hebreiska</p> <p>Komm.: Förutom instruktionstext är vanligen bara religiösa texter och svåra eller främmande ord, t.ex. → <i>ortnamn</i>, vokaliserade i tryck.</p>
<p>vokalmarkör <i>marker, vowel;</i> <i>vowel point</i></p>	<p>→ <i>markör</i> använd i → <i>defektiv alfabetisk skrift</i> för att ange en → <i>vokal</i></p> <p>Ex.: ´ i arabisk skrift för kort a-ljud</p>
<p>översättning <i>translation</i></p>	<p>(a) processen att återge ett innehåll, uttryckt i ett → <i>originalspråk</i>, med ett → <i>mottagarspråks</i> ord;</p> <p>(b) resultatet av denna process</p> <p>Komm.: Inom → <i>toponymi</i> översätts ofta namnens → <i>huvudled</i>.</p> <p>Ex.: <i>Svarta havet</i> (sv. för ry. Čornoje More), <i>Comosjön</i> (sv. för it. Lago di Como), <i>Mount Fuji</i> (eng. för jap. Fuji San), <i>Mexico City</i> (eng. för Ciudad de Méjico)</p>

Ortnamn och namnvård är en skriftserie som utges av Lantmäteriverket. Syftet är att varje nummer i serien skall behandla ett speciellt tema inom detta ämnesområde. Serien vänder sig såväl till läsare med specialintressen som till en bredare ortnamnsintresserad allmänhet.

ORTNAMN OCH NAMNVÅRD

1. Ortnamn, fastighetsbildning och fastighetsregistrering (1992, reviderad 1997).
2. Staffan Nyström, Att uppteckna ortnamn. Bakgrund och praktiska anvisningar (1992).
3. Ann-Christin Mattisson, Samiska ortnamn på fjällkartorna (1993).
4. Hans Ringstam, Fastighetsbeteckningsreformen (1995).
5. Leif Nilsson och Hans Ringstam, Ortnamnen i fastighetsregistret. Om ortnamn i administrativ användning och i allmänt bruk (2000).
6. God ortnamnssed, Ortnamnsrådets handledning i namnvård (2001).
7. Hans Ringstam, Standardisering av geografiska namn, om FN:s ortnamnsarbete (2005).

L A N T M Ä T E R I E T

Beställs hos:
Lantmäteriet
Vaktmästeriet
801 82 GÄVLE
Fax: 026-65 29 15

LMV-rapport 2005:1
ISSN 1103-0054

Ortnamn och namnvård är en skriftserie som utges av Lantmäteriet. Syftet är att varje nummer i serien ska behandla ett speciellt tema inom detta ämnesområde. Serien vänder sig såväl till läsare med specialintressen som till en bredare ortnamnsintresserad allmänhet.

ORTNAMN OCH NAMNVÅRD

1. Ortnamn, fastighetsbildning och fastighetsregistrering (1992, reviderad 1997 och 2006). LMV-rapport 2006:7
2. Staffan Nyström, Att uppteckna ortnamn. Bakgrund och praktiska anvisningar (1992). LMV-rapport 1992:18
3. Ann-Christin Mattisson, Samiska ortnamn på fjällkartorna (1993). LMV-rapport 1993:19
4. Hans Ringstam, Fastighetsbeteckningsreformen (1995). LMV-rapport 1995:19
5. Leif Nilsson och Hans Ringstam, Ortnamnen i fastighetsregistret. Om ortnamn i administrativ användning och i allmänt bruk (2000). LMV-rapport 2000:10
6. God ortnamnsred. Ortnamnsrådets handledning i namnvård (2001, reviderad 2016). Lantmäteri-rapport 2016:9
7. Hans Ringstam, Standardisering av geografiska namn. Om FN:s ortnamnsarbete (2005). LMV-rapport 2005:1
8. Toponymic Guidelines. Riktlinjer för läsning av kartornas ortnamn - Sverige. Toponymic Guidelines for Cartography - Sweden (2007). LMV-rapport 2007:6